

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Předškolní a mimoškolní pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika pro učitelky mateřských škol

Kód oboru: 7506R010

Název bakalářské práce:

VÝZNAM SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY PŘI STANOVENÍ ŠKOLNÍ ÚSPĚŠNOSTI DĚTÍ

IMPORTANCE OF SPECIAL EDUCATIONAL DIAGNOSTICS AT DETERMINATION OF CHILDREN'S SCHOOL SUCCES

Autor:

Andrea Kotusová

Jiřetín pod Bukovou 136

468 43 pošta Albrechtice v J.h.

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
54	0	14	4	27	5+ 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

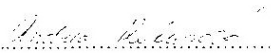
Jméno a příjmení studenta: Andrea Kotusová
adresa: 468 43 Jiřetín pod Bukovou 136
Bc. studijní program: Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro učitele MŠ
Název BP: VÝZNAM SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY
PŘI STANOVENÍ ŠKOLNÍ ÚSPĚŠNOSTI DĚTÍ
Název BP v angličtině: IMPORTANCE OF SPECIAL EDUCATIONAL DIAGNOSTICS
AT DETERMINATION OF CHILDREN'S SCHOOL SUCCESS
Vedoucí práce: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.
Termín odevzdání: 31. března 2004
V Liberci dne

vedoucí bakalářské práce

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
fakulta pedagogická
Hájkova 6
461 17 LIBEREC

doc. PaP TUL vedoucí KSS

Převzal (student):

Datum: 14. 03. 2004

Podpis:

Charakteristika práce:

Bakalářská práce se zabývá posouzením vztahu mezi výsledky testů školní zralosti vybraného vzorku dětí a pozdější úspěšností nebo neúspěšností ve školní výuce.

Cíl práce :

Cílem práce je analyzovat, zda vybrané testy školní zralosti dostatečně predikují úspěšnost ve školní výuce.

Předpoklad práce:

Předpokladem je provedení speciálně pedagogické diagnostiky školní zralosti a připravenosti u vzorku z 50-ti dětí z vybraných MŠ a její následné porovnání se školní úspěšností těchto dětí.

Hlavní použité metody:

Jiráskův test školní zralosti, reverzní test

Nestandardizovaný dotazník

Analýza vztahu mezi výsledky testů a školní úspěšností

Základní literatura:

DOSTÁL, A., OPRAVILOVÁ, E.: *Úvod do předškolní pedagogiky*. Praha: SPN, 1985.

HENEK, T.: *Hrou přejdeme na školu*. Praha: SPN, 1983.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., ČUPALA, B.: *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7

MATĚJČEK, Z.: *Co děti nejvíce potřebují*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-006-5

MATĚJČEK, Z.: *Co děti a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5

ŠVINGALOVÁ, M.: *Aspekty z vývojové psychologie pro učitelství mateřských škol*. Liberec: TUL, 2003. ISBN 80-7083-174-X

VÁGNEROVÁ, M.: *Komplexní problematika školního neúspěchu*. Liberec: TUL, 1995. ISBN 80-7083-174-X

VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 24.04.2006

Podpis:

Poděkování

Chtěla bych nejvíce poděkovat vedoucí mé práce, paní doktorce Zdeňce Michalové, která mi ochotně pomohla a svojí radou přispěla k úspěšnému dokončení mé bakalářské práce.

Poděkovat bych chtěla také učitelkám mateřských škol, které mi umožnily testovat děti v jejich zařízení a učitelkám základních škol, které ochotně vyplňovaly dotazníky.

Název BP: Význam speciálně pedagogické diagnostiky při stanovení školní úspěšnosti dětí

Název BP: Importance of special educational diagnostics at determination of children's school success

Jméno a příjmení autora: Andrea Kotusová

Akademický rok odevzdání práce: 2005 - 2006

Vedoucí BP: PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Resumé

Bakalářská práce se zabývala školní zralostí u předškolních dětí, která je součástí speciální pedagogické diagnostiky. Jejím cílem bylo analyzovat, zda vybrané testy školní zralosti mohou predikovat úspěšnost ve školní výuce.

Strukturu práce tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která se pomocí zpracování odborných zdrojů zaměřuje na osobnost dítěte před nástupem do první třídy základní školy, jeho fyzickou, psychickou, sociální a emocionální zralost. Dále na hlediska posuzování a metody zjišťování této zralosti.

Praktická část porovnávala výsledky testů školní zralosti (Jiráskův test školní zralosti a Reverzní test) se školní úspěšností 100 dětí v první a druhé třídě základní školy. Výsledky ukázaly, že testy školní zralosti naznačují pozdější školní úspěšnost nebo neúspěšnost. A odhalují děti nezralé pro vstup do první třídy a děti, u kterých je nutné podrobné vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat skutečnost, že uvedené testy skutečně mohou predikovat školní úspěšnost (neúspěšnost) předškolních dětí.

Klíčová slova

Školní zralost, školní připravenost, speciálně-pedagogická diagnostika, Reverzní test, Jiráskův test školní zralosti.

Summary

The bachelor's work dealt with school-maturity concerning preschool children, which is a part of a special pedagogical diagnostics. Its goal was to analyze whether the chosen tests of school-maturity can predicate the successfulness of schooling.

There were two cardinal parts forming the structure of the work. The theoretic section, processing professional sources, focuses partly on the personality of the pre-school child; his physical, psychical, social and emotional maturity; and partly on the view of considering and determining this maturity.

The practical section compared the school-maturity tests results (Jirásek's school-maturity test and The Reverse test) with school successfulness of 100 children in the first and second grade. The results had shown the school-maturity tests indicates upcoming school successfulness or unsuccessfulness. It also reveals children unable to get into the first grade and children, who require in-depth examination in a pedagogical-psychical advisory center.

The greatest contribution of the work, considering the solving problems, was the fact that the initiate tests really can predicate school successfulness (unsuccessfulness) of pre-school children.

Obsah

1 Úvod	10
2 Teoretické zpracování problému	12
2.1 Školní zralost a připravenost	12
2.1.1 Vymezení pojmu školní zralost a připravenost	12
2.1.1.1 Fyzická zralost	13
2.1.1.2 Psychická zralost	15
2.1.1.3 Sociální a emocionální zralost	21
2.1.2 Hlediska posuzování školní zralosti	24
2.1.3 Metody zjišťování školní zralosti	26
2.1.3.1 Jiráskův test školní zralosti	26
2.1.3.2 Reverzní test	27
2.2 Nedostatečně připravené dítě na školu	28
2.3 Předčasný nástup do školy	29
3 Praktická část	31
3.1 Cíl praktické části	31
3.2 Popis zkoumaného vzorku	31
3.3 Průběh průzkumu	33
3.4 Použité metody	34
3.5 Stanovení předpokladů	38
3.6 Získaná data a jejich interpretace	39
3.7 Statistické zpracování dat	45
3.8 Ověřování předpokladů	46
3.9 Shrnutí výsledků praktické části	48
4 Závěr	50
5 Navrhovaná doporučení	51
6 Seznam použitých a prostudovaných zdrojů	52
7 Seznam příloh	54
8 Přílohy	

Seznam použitých zkratk

MŠ – mateřská škola

ZŠ – základní škola

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

š.z. – školní zralost

1. Úvod

Vstupem do školy se od základu mění život dítěte. Zakončuje se období hry jako výlučného zaměstnání dítěte a těžiště aktivit a činností se přenáší na školní práci. Tu představuje vykonávání učebních úkolů a děti jsou vedeny k cílenému umění odložit vlastní uspokojení na později a vykonávat to, co je stanoveno z hlediska obsahu v určené pracovní době, tedy ve vyučovací hodině. Děti se již neformují vlastními činnostmi, fantastickou hrou a experimentací, ale jsou formovány určenými a promyšlenými reálnými činnostmi. Proti dosavadnímu chci – nechci se dítě plně setkává s pojmem povinnost, přesnost, pravidelnost, závaznost. Škola vyžaduje disciplínu, poslušnost a respekt, plnění příkazů a zákazů a dodržování svých pravidel. (Housarová, Michalová, 2002)

Role školáka přináší dítěti vyšší sociální prestiž, doba kdy tuto roli získá je společensky významným, ritualizovaným aktem. Dítě projde rituálem zápisu a prvního slavnostního dne ve škole, kterým se potvrdí jeho přestup do role školáka a počátek nové životní etapy.

Škola má samozřejmě vliv nejen na dítě, ale na celou rodinu, čímž vzniká velmi složitá a stále se vyvíjející, dynamická společenská situace, v níž dítě společně se svými rodiči bude setrvávat po celou dobu školní docházky.

Hlavním a zpravidla rozhodujícím kritériem pro přijímání do první třídy je věk dítěte, dovršení šestého roku. Takto empiricky stanovená mez má v našem školství staletou tradici a lze ji považovat za vyhovující. Převážná většina šestiletých dětí stačí vyhovět požadavkům elementárního učiva a umí se uspokojivě vyrovnat s novou sociální situací a s novým způsobem zaměstnání.

Avšak jako každý hromadný přírodní a společenský jev má i způsobilost pro školu svou variabilitu a své odchylky od normy. Několik procent dětí nemá v šesti letech požadované znaky školní zralosti. Pro ně je pak vstup do školy začátkem nepřetržitých neúspěchů a psychických traumat. Vzniklé potíže mohou mít výukové, výchovné a často i zdravotní důsledky, jejichž druh a intenzita závisí na příčinách a stupni nezralosti. (Trpišovská, Heřmanová, 1990)

Mezi nastupujícími školáky nacházíme velké rozdíly ve věku, na jedné straně jsou to děti, které se narodily na podzim a ještě byl u nich realizován odklad školní docházky, na druhé straně jsou to děti, kterých rodiče žádají o předčasný nástup do školy a narodily se po 1.9. toho ročníku, který vstupuje řádně do školy. Tyto věkové rozdíly mohou všechno ovlivňovat, mladší děti se mohou oproti starším jevit jako méně vyspělé a to ovlivní i jejich školní úspěšnost a postavení v kolektivu. (Kucharská, 1999)

Vzhledem k tomu, že možné potíže jsou závažné a mají dlouhodobý vliv na dítě, objevuje se nutnost předejít takovým problémům a tomu může napomoci včasná diagnostika školní nezralosti.

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat, zda vybrané testy školní zralosti dostatečně predikují úspěšnost ve školní výuce a zároveň s tím vyhledávají děti, které nejsou dostatečně zralé pro školní výuku a pomáhají tak eliminovat potíže, které jsou spojené se vstupem nezralého dítěte do první třídy základní školy.

Téma diagnostiky školní zralosti jsem si vybrala proto, že pracuji v mateřské škole také s předškolními dětmi a proto mě zajímala účinnost vybraných testů (Jiráskův test školní zralosti a Reverzní test) a možnost jejich vypracovávání již v mateřské škole.

2. Teoretické zpracování problému

2.1. Školní zralost a připravenost

2.1.1. Vymezení pojmu školní zralost a připravenost

Jedním z důležitých předpokladů úspěšnosti ve škole je školní zralost a připravenost. Tyto pojmy vyjadřují optimální somatický, psychický a sociální vývoj dítěte, který je důležitým předpokladem pozdější školní úspěšnosti. Vývojové změny jsou *podmíněny zráním centrální nervové soustavy* (realizací genetických dispozic) a *učením* (vlivem vnějšího prostředí).

V odborné literatuře se pojmy školní zralost a školní připravenost rozdělují. *Školní zralost* přitom zdůrazňuje zejména *biologické hledisko*, jedná se o biologické zrání psychických funkcí, které jsou nezbytné pro úspěšné plnění školních požadavků. Tento pojem zahrnuje zralost organismu a centrální nervové soustavy (mozku) a z ní plynoucí zralost rozumovou, citovou a sociální. Tempo zrání jednotlivých dětí je velmi individuální.

Školní zralost se projevuje přiměřenou psychickou stabilitou a odolností vůči zátěži. Naopak školní nezralost u dětí vyvolává zvýšenou dráždivost, emoční labilitu, snadnou unavitelnost a poruchy pozornosti. Nezralé dítě je přetěžováno a brání se neurotickými příznaky nebo rušivým chováním.

„Pojem *školní připravenost* zdůrazňuje především *výchovné a socializační hledisko a kompetence vázané na učení*, které predisponují dítě k úspěšnému zvládnutí požadavků školy. Školní připravenost je souhrn osvojených znalostí (vědomostí), dovedností a návyků vlivem výchovy a prostředí. Nedostatečné osvojení znalostí dovedností a návyků signalizuje dítě nepřipravené na školu a je ohroženo školní neúspěšností.“

(Švingalová, 2003, str.43)

Používaným pojmem školní zralost se tedy zdůrazňuje aspekt biologický, vnitřní, vycházející s dispoziční složky organismu či procesu zrání a pojmem školní připravenost upozorňujeme na charakteristiky mající především vztah k vnějším společenským činitelům procesu učení.

Pokud stanovujeme požadavky spojené s nástupem do školy, mají některé z nich více charakter „zralosti“ např. koncentrace pozornosti, jiné „připravenosti“ např. rozvoj slovní zásoby. V řadě z nich však dochází k interakci obou faktorů např. rozvoj poznávacích procesů. (Kucharská, 1999)

„Nejfrekventovanější pojem označující dosažený stupeň ve vývoji dítěte před vstupem do základní školy je *školní zralost*. Tento nejznámější a nejvíce používaný pojem se stal odborným termínem a v jeho definici lze nalézt i v poslední verzi pedagogického slovníku. Své nezastupitelné místo má tento termín i v komentáři „školského zákona“, kde je začátek školní docházky stanoven nejen časově („povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dovrší šestý rok věku“), ale současně s ohledem na tělesnou a duševní vyspělost dítěte („začátek školní docházky je volen tak, aby dítě dosáhlo tzv. školní zralosti“).“ (podle Friedla jak uvádí Kropáčková, 2006)

Otázkou školní zralosti se zabýval již Jan Ámos Komenský ve svém díle Velká didaktika.

V české republice existuje síť pedagogicko-psychologických poraden, které pracují na určení stupně vývoje dítěte a využívají k tomu především diagnostické metody. Mluvíme o metodách, které umožňují poměrně v krátkém čase určit relativní úroveň psychického vývoje dítěte (tzn. shodu s určitou přiměřenou úrovní dané věkové kategorie nebo odchylku od této úrovně v obou směrech). (Kropáčková, 2006)

Pro potřeby práce bylo užíváno pojmu školní zralost, který v sobě zahrnuje jak školní zralost tak školní připravenost.

2.1.1.1. Fyzická zralost

Na fyzickou zralost má vliv celková tělesná vyspělost dítěte a jeho zdravotní stav. U dětí, které dovršily předškolního věku dochází k rychlému růstu, ke změnám proporcionality postavy. Děti menšího vzrůstu nebo se slabou konstitucí mohou ve škole trpět zvýšenou únavou nebo pocity nedostačivosti vůči větším a silnějším spolužákům. Pokud jsou děti často nemocné, pro dítě to znamená velký počet zameškaných hodin a proto i zvýšené nároky na dohánění učiva. Pro děti fyzicky nezralé je odklad školní docházky možností jak umožnit rozvoj tělesné vyspělosti, dozrávání imunitního systému a tím také snížit nemocnost dítěte. (Kucharská, 1999)

Děvčata v tomto věku dosahují průměrné výšky 105 –115 cm, chlapci 110 –118 cm. Váha děvčat se pohybuje mezi 19 –23 kg, u chlapců je to mezi 17 – 22 kg. Toto jsou však pouze průměrné údaje, nesmíme zapomínat na individuální odchylky způsobené geneticky, když

jsou rodiče např. nadprůměrně vysocí, štíhlí nebo naopak podprůměrného vzrůstu. Dalším ukazatelem fyzické zralosti je počátek výměny chrupu, která začíná u horních předních zubů. Dochází také k první proměně tělesné stavby, děti v tomto věku vypadají často „vytáhle“, protože dlouhé kosti paží a nohou jsou ve fázi růstu. (Rousová, 2004)

Tělesné parametry podle psychologů, pediatrů a pedagogů však nejsou dominantní při posuzování školní zralosti. Pokud se nejedná o dítě s vyloženě slabou tělesnou konstitucí (nedonošené, oslabené), dokončuje se osifikace zápěstních kůstek, což umožňuje vývoj jemné motoriky. Je nesporné, že fyzická kondice dítěte hraje jistou roli při zahájení školní docházky, dítě lépe snáší únavu, tělesnou zátěž, která je na něho kladena při školním vyučování a zároveň vykazuje lepší odolnost proti únavě a infekcím. (Kropáčková, 2006)

Pro dobrou adaptaci na školu je významná celková úroveň motorického vývoje. Nápadnější neobratnost dítěte jej sociálně znevýhodňuje. Nešikovné děti nebývají dobře přijaté a dalším dětem připadají často směšné. Rozvoj motorické a senzomotorické koordinace, manuální zralosti a lateralizaci ruky pozitivně ovlivňuje zrání centrální nervové soustavy. Rizikovým faktorem v počátcích školní výuky je nešikovnost. Dětem nejde dobře psaní, kreslení (dítě je neúspěšné v pracovní výchově).

Pro rozvoj psaní je žádoucí rozvíjet grafomotoriku. Nezbytný je správný a fixovaný úchop tužky. Děti jsou schopné napodobit geometrické tvary, správně zobrazovat figurální kresbu a kresba dítěte před nástupem do školy by měla být propracovaná, vyspělá. Pokyny při nápravě vadného držení tužky – náprava nejsnáze probíhá při kreslení. Zásady práce na odstranění vadného držení tužky jsou : nácvik musí probíhat v duševní pohodě formou hry (pohádky, příběhy apod.), je dobré střídat různé psací materiály (pastelky, křídly, voskovky atd.), rozvíčet ruce před vlastním psaním (kroužky volným zápěstím, protřepat ruce, prstíky jeden po druhém, prstíčky do špetky, palec k ukazováku, palec k prostředníku atd.), kreslit na velký papír a uvolňovat ruku od ramene přes předloktí až po zápěstí. Sledovat, aby obrázek měl správné proporce a detaily, postava aby měla oči, uši a pět prstů, přispívá to k nácviku všímavosti k detailům při psaní. Vybarvování ploch by mělo být bez přetahování, nedotažení i odbytí jen „vyčmáráváním“.

U většiny dětí i dospělých je jedna ruka šikovnější, tu potom nazýváme dominantní, podobně i pravá nebo levá noha a oko jsou dominantní. Je-li souhlasná dominance ruka – oko, pak jde

o vyhraněnou dominanci, což je výhodnější. Jedná-li se o tzv. zkříženou lateralitu, dominantní je pravá ruka a levé oko nebo naopak nebo nevyhraněnou lateralitu, dítě používá obě ruce stejně, komplikuje to někdy trochu jeho vývoj. Leváky není nutné nic speciálně učit, je důležité dbát na dobré držení tužky a sklon sešitu. Těžko se později přeučuje, leváky v žádném případě nepřeučujeme na psaní pravou rukou, přeučování může vést k neurotickým poruchám a celkovému zpomalení duševního vývoje.

2.1.1.2. Psychická zralost

„Tímto pojmem označujeme celou řadu aspektů. V první řadě je to dosažená úroveň v oblasti poznávacích procesů, myšlení, vnímání, pozornost, představivost, paměť. Toto se nazývá jako kognitivní složky školní připravenosti.“ (Kucharská, 1999, str.9)

Psychická zralost obsahuje celou řadu aspektů a samozřejmě je podmíněna i zráním organismu, kdy kolem pátého roku vrcholí diferenciací vrstev mozkové kůry a teprve po sedmém roce se upravuje definitivní poměr velikosti mozkových laloků. V tom okamžiku je dán strukturální základ pro nejvyšší funkce vyšší nervové činnosti, výzkumy funkční anatomie mozku neprokázaly souvislost mezi váhou mozku a rozumovými schopnostmi. Není tedy podstatné kolik šedé mozkové hmoty má mozek dítěte, ale jak a kdy ji dokáže využít.

(Kropáčková, 2006)

- **Myšlení**

Schopnost uvažovat na úrovni konkrétních logických operací je podmínkou pro zvládnutí role bezproblémového školáka. To znamená nutnost opuštění prelogického myšlení, ovládaného nejrozličnějšími aktuálními pocity a potřebami, egocentrismem a fantazií. (Vágnerová, 1980)

Dítě začíná poznávané jevy porovnávat, analyzovat, to znamená, že se vyvíjí analytické myšlení, které charakterizoval Piaget jako etapu operačně-konkrétního myšlení. Dítě si v první třídě postupně osvojuje logické postupy, jako je inkluze, které znamenají, že dítě chápe řazení prvků do určité třídy. Např. ví, že jablka, švestky a pomeranče jsou ovoce. Dokáže třídit podle několika znaků – rozdělovat kostky podle barvy a velikosti. A postupně chápe trvalost předmětů. Znamená to, že pokud přelijeme vodu z úzké sklenice do široké, tak vlastnosti vody se nijak nezmění. Logické operace se potom rozvíjejí především učením, kdy se žák za pomoci učitele učí uvažovat určitým způsobem. Známe dva druhy přístupů - konvergentní přístup k řešení úkolů, tzn. že dítě hledá jednu správnou odpověď a tato

odpověď je obecně platná a tedy i pozitivně hodnocená. Druhý přístup se nazývá divergentní a je to hledání a vymýšlení různých způsobů řešení toho samého problému.

Ranný školák postupně opouští subjektivní egocentrický přístup ke světu, zaujímá objektivnější a realističtější postup nejen ke světu, lidem a věcem, ale i k sobě samému. (Valentová, 2001)

Děti nastupující do první třídy by měly být více realistické, fantazijní pohled by měl postupně ustupovat. Děti by měly chápat jednoduché pojmy související s časem (včera, dnes, zítra, ráno, poledne, večer). Měly by být schopné řadit události chronologicky podle děje, nemusí znát hodiny, měsíce a dny, ale měly by znát roční období.

Schopnost třídit věci podle velikosti, délky, množství - větší menší, druhu - stůl, židle, postel, nepatří tam jablko a materiálu ze kterého jsou věci vyrobeny (auto, dům, knihy, potraviny, oblečení). Dítě by mělo být schopno logické úvahy o pojmech, co mají podobného stůl a židle, košile a svetr. Nutností je znát barvy i doplňkové (oranžovou, růžovou, hnědou, fialovou). Měly by znát určité početní vědomosti – kolik nohou má pes, kolik je dnů v týdnu a dovednosti umět počítat do deseti a zpět, znát číslice do deseti, i když to není zcela nutné. Sčítat a odčítat do pěti, tedy přidávat a ubírat z množství věcí. Dítě by mělo zvládnout ukázat správný počet na prstech nebo vybrat z hromádky předmětů požadovaný počet. V tomto věku děti mohou počítat v duchu i na prstech a u některých číslic by měly znát vztah symbol – jméno – počet. K procvičování k rozvoji logického myšlení jsou vhodné jednoduché úkoly, např. koupili jsme čtyři jablíčka, jedno jsme snědli, kolik jablíček ještě zbývá. (Rousová, 2004)

Uvažování nezralého dítěte nebo z nějakého důvodu opožděného, ovládají zejména jeho aktuální potřeby a přání. Pro nezralé děti je podstatný vlastní pohled na skutečnost, nejsou schopné pochopit, že z jiné pozice se může situace jevit jako odlišná a proto ji mohou označovat jinými pojmy. Stejný postoj potom zaujímají i k výuce, ale ani zde pro ně případné nepřesnosti nemají velký význam. Tento přístup ovšem nemůže mít za následek úspěšné zvládnání školních požadavků. (Vágnerová, 1980)

- Řeč

V závislosti na vývoji myšlení se obohacuje i řeč dítěte. Do školy by mělo dítě přicházet s praktickou znalostí gramatické stavby mateřského jazyka. A v počátečních třídách se bude jeho řečový projev po stránce formální i obsahové zdokonalovat, obohacovat slovní zásoba, zlepšovat artikulace a dítě začne poznávat rozdíl mezi dialektem a spisovnou řečí. Proto nedostatky v řečovém projevu, jako je malá slovní zásoba, patlavost, nedostatečná znalost

vyučovacího jazyka by značně zkomplikovaly adaptaci na školu a budoucí školní úspěšnost dítěte.

Tento problém se vyskytuje zvláště v rodinách s nižším socio-kulturním statutem a v rodinách odlišných etnik, které nemohou dětem poskytnout kvalitní jazykový model. (Valentová, 2001)

- Vnímání

Vnímání je základem poznání a zdrojem bezprostřední zkušenosti, u školáků se stává postupně diferencovanější, dítě citlivěji analyzuje celek na části a tím roste schopnost pozorování. Děti zrakově vnímají celek jako soubor detailů a uvědomují si jaké jsou mezi nimi vztahy a sluchové vnímání se rozvíjí rychleji z důvodu častější stimulace v předškolním věku. Děti by již bez problémů měly rozlišovat zvuky mluvené v řeči v rodném jazyce. Zralost sluchového i zrakového rozlišení je potřebná pro výuku čtení a psaní.

Nezralé děti neumějí zrakově ani sluchově rozlišovat, nevidí „detaily“ na obrázku a dělá jim obtíže rozpoznávat obrácené tvary. Neslyší „rozdíly“ u podobně znějících slabik či slov.

(Valentová, 2001)

Předpokladem k rozvoji zrakového a sluchového vnímání je zrání centrální nervové soustavy.

Zrakové vnímání

Potřebné úrovně zrakového vnímání pro učení čtení a psaní dosahují děti až v pozdějším předškolním věku. Vidí lépe na dálku než na velmi blízkou vzdálenost, protože zaostření oční čočky a nutnost větší koncentrace pozornosti činí vidění na blízko namáhavější. Takto staré děti proto u takové činnosti příliš dlouho nevydrží a tím pádem jsou k ní méně motivovány. *Schopnost vidění na blízko* a proto i snadnější vnímání detailů je další součástí školní zralosti.

Pro školní zralost je důležitá také *vizuální diferenciac*e. Rozlišování podobných obrázků, resp. písmen. Tato činnost je závislá na funkční diferenciaci pravé mozkové hemisféry, která je časově lokalizována zhruba mezi šestým a sedmým rokem. Děti zralé lépe *rozlišují* různé detaily na obrázku, jejich *tvary a počet*. *Rozlišování směrů*, tzn. obrácených a otočených tvarů je pro pozdější práci ve škole velmi důležité.

Dítě by mělo být schopné odlišit od sebe různé tvary – trojúhelník, kruh, čtverec, základní tvary i pojmenovat a mělo by znát aspoň některá písmenka a číslíčka.

*Procvičování zrakové diferenciac*e

Rozlišování předmětů, vyhledávání stejných předmětů (např. kostek mezi kuličkami), odlišování rozdílných věcí (najít co do skupiny nepatří podle tvaru a barvy, vyhledávání

rozdílů na zdánlivě stejných obrazcích, vyhledávání stejných obrazců v několika sobě si podobných, odlišení rozdílného obrazce z řady stejných, vyhledávání „ukrytých“ věcí na obrázku). (Rousová, 2004)

Schopnost vnímat komplexně a neulpívat na jednom detailu se nazývá *vizuální integrace*. Ta je důležitá při hodnocení školní zralosti. Tato schopnost úzce souvisí s funkcí pozornosti a rozvojem poznávacích procesů. Děti, které jsou zralé dovedou obrázek systematicky prohlížet, začínají ho vnímat jako celek, jako soubor detailů a nacházejí v něm vztahy mezi jednotlivými detaily. Jsou schopné vizuální analýzy, uvědomují si, že celek se skládá z částí a jsou také schopny syntézy, tyto části dokáží složit v celek. Pro výuku čtení a psaní je tato schopnost nezbytná. Aby bylo dítě schopné vnímat slovo jako soubor písmen v určitém pořadí a z těchto písmen je zpět složit.

Procvičování zrakové analýzy a syntézy

Skládání a rozkládání obrázků a fotek rozstříhaných na části, skládání a rozkládání částí stavebnic, rozkládací kostky, puzzle, mozaiky.

„Jak uvádí (Vágnerová podle Matějčka, 2000, str.138) *zralost očních pohybů* ovlivňuje efektivitu zrakové práce. Koordinace očních pohybů dozrává okolo šestého roku života, v době kdy má dítě jít do školy. Když se člověk na něco dívá, jeho oči se pohybují po vnímaném objektu ve skocích (sakády) a po nich následuje pohybová pauza. Hlavní funkcí sakády je dostat to, co chceme vidět na místo nejostřejšího vidění na sítnici. Člověk vidí dostatečně ostře jen v době fixace, když se oči pohybují, je vidění méně přesné.“

Nezralé děti nevnímají přesně, protože jejich oční pohyby jsou méně koordinované, nepravidelné a nesystematické. Přeskakují od jednoho detailu k druhému většinu doby, proto kvůli častým skokům pohledu tyto děti ani dobře nevnímají. Díky neúčelným očním pohybům tedy vlastně redukuje čas, který měl být věnován systematickému prohlížení. Pro takové děti je např. problém udržet očima řádek textu, který mají číst. Nedovedou usměrnit při kreslení pohyb ruky podle kontury určitého tvaru, resp. pohyb zastavit a změnit směr čáry. Stává se často, že tyto děti přetáhnou čáru, nedodrží plochu, kterou vybarvují.

Sluchové vnímání

Většina šestiletých dětí dovede bez problémů rozlišovat zvuky mluvené řeči svého rodného jazyka. Schopnost *sluchové diferenciac*e dozrává ve zhruba šesti a půl letech. (Matějček, 1996)

Z důvodu nezralosti některé děti nejsou schopny rozlišovat podobně znějící hlásky, hlavně v kontextu určité slabiky nebo slova, většinou je ani nedovedou správně vyslovovat, protože jim chybí potřebná zpětná vazba. Až ve škole se většinou rozvíjí schopnost sluchové analýzy a syntézy. Děti se učí rozlišovat, které hlásky slabiky tvoří slovo a jaké je jejich pořadí.

Dítě by mělo poznat první písmeno ve slově, mělo by se procvičovat v rozkladu slov na hlásky a naopak syntéze slov z hlásek.

*Procvičování sluchové diferenciac*e

Rozlišení zvuků při zavázaných očích, poznat zvuk sirek, peněz, klíčů. Poznávání hudebních nástrojů, přírodních zvuků, napodobování rytmu, vytleskávání (říkadla, básničky).

Procvičování sluchové orientace

Hledání schovaného budíku podle zvuku, hádání co zvuk vydává, hry na slepou bábu.

Procvičování sluchové analýzy

Hádání, kterou hláskou začíná a končí slovo (co slyšíš na začátku, na konci), „slovní fotbal“ (na hlásky, hráč začíná slovo hláskou, kterou končilo slovo vymyšlené protihráčem), vymýšlení slov nebo příběhů na nějakou hlásku, vyhledávání předmětů začínajících na určitou hlásku nebo slabiku, vymýšlení slov na nějakou slabiku – ko (ko-lo, ko-hout, ko-lečko)

Vnímání řeči je u převážné většiny lidí lokalizováno v levé mozkové hemisféře, ale vnímání jednotlivých hlásek, které nejsou ve slově ať už jsou prezentovány zrakově nebo sluchově zajišťuje hemisféra pravá. Koordinace činností obou hemisfér je proto nezbytná pro úspěšnost ve škole, hlavně při počáteční výuce čtení a psaní, kdy se dítě začíná učit číst a vnímá tištěná písmena a slova jako obrazce, které pro ně nemají specifický význam. Tato činnost je závislá na funkci pravé mozkové hemisféry. Když dítě začne chápat smysl čteného textu, potom písmena i slova vnímá levou hemisférou. V první třídě tedy využívá a koordinuje činnost obou hemisfér a to je těžké. (Vágnerová, 1980)

- Pozornost

Pozornost je spojená s veškerými psychickými procesy, je tedy podstatnou podmínkou školní úspěšnosti. U předškolních dětí převládají procesy vzruchu nad procesy útlumu a to se projevuje častými výkyvy v pozornosti. Tyto děti nemají ještě vytvořený vnitřní autorizační

mechanismus, proto se u nich musí střídat druhy činnosti tak, aby se děti příliš nevyčerpávaly a neunavovaly. Nezralost pozornosti omezuje využití schopností a snižuje efektivitu řízeného učení. Žák, který je nepozorný, nedovede pracovat požadovanou dobu, od práce odbíhá, je snadno unavitelný, škola se pro něj stává zátěží. (Valentová, 2001)

- Představivost

Představivost má svoji spontaneitu a nezáměrnost, již sedmileté dítě dovede rozlišovat mezi skutečností a fantazií. Postupně se ve hře či kresbě objevují náznaky reality, přesto má však pro ně svět představ nadále své kouzlo a vracejí se k němu ve hře a četbě.

- Paměť

Děti mají v této době velice dobrou mechanickou paměť. Mají tendenci zapamatovávat si doslovně výrazné a emocionálně působivé události a popisy. Ve školní úspěšnosti je důležité aby si dítě zapamatovávalo informace záměrně a proto od počátku školní docházky se učí děti emocionálnímu zapamatování sestavováním plánů činnosti, nejdříve v ústní, později v písemné podobě. Třídění učiva podle významu. (Valentová, 2001)

V předškolním období jsou děti schopny naučit se mnoho písniček a říkanek, výborně hrají takové hry jako např. pexeso. (Švingalová, 2003)

Děti v tomto věku by měly být schopné zapamatovat si větu o osmi slovech a doslovně ji zopakovat. Měly by být schopné podle tří najednou vydaných pokynů dané věci provést.

Procvičování paměti

Ideální procvičování rozvoje paměti je učení básniček, písniček, hraní pexesa (třeba písmenkového). Pro děti může být zajímavé také vyprávění vtipů, hádanek nebo příběhů. (Rousová, 2004)

- Vnímání časových vztahů

V oblasti vnímání chápe předškolák časové vztahy stále obtížně. Asi mezi šestým a sedmým rokem, při dosažení určitého stupně intelektové operace, je pro něho možné chápání orientace v čase (který je den, měsíc, rok). Pojmy jako je zítra, včera apod.

„Vývoj vnímání časového sledu se zcela nekryje s rozvojem vnímání plynutí času. I když se oba fenomény vzájemně ovlivňují.“ (Švingalová podle Pokorné, 2003, str.40)

Vnímání časového sledu je vnímání následovnosti jevů a vnímání plynutí času je rozlišování minulosti, současnosti a budoucnosti. Dítě ve věku 5 – 6 let má umět splnit ve stanoveném

pořadí až čtyři úkoly za sebou, např. odhodit papír do koše, podat knihu, jít si umýt ruce a uklidit hračku. Šestileté děti si umí představit následovnost dnů v týdnu, přestože názvy mohou znát v nesprávném pořadí. Dovedou potom také určovat např. který den je před středou, který následuje a začínají vědomě správně používat pojmy jako předevečírem, zítra a pozítří.

- Vnímání prostorových vztahů

„Vnímání prostorových vztahů je ovlivněno egocentrismem, orientace v prostoru je především závislá na percepci zrakové, sluchové a kinetické. Obtížné je odhadování prostorových vztahů, předměty vpředu se zdají být větší než ve skutečnosti jsou, naopak vzdálené předměty dítě označuje jako malé. Pojmy nahoře a dole dobře diferencují. Pojmy vpravo a vlevo začínají rozlišovat až v pozdějším období.“ (Švingalová, 2003, str.39)

2.1.1.3. Sociální a emocionální zralost

K úspěšnému zvládnutí role školáka jsou nezbytné také mnohé kompetence, které se rozvíjejí učním a proto jsou závislé na specifické sociální zkušenosti. Důležitou roli v této době hrají rodiče a jejich přístup a postoj ke škole a školnímu vzdělávání, protože děti tento postoj přejímají a pod jeho vlivem se rozvíjí i jejich motivace ke školní práci. Bylo by problémem pokud by se škola stala místem konfrontace rozdílného hodnotového systému rodiny a společnosti, kterou škola reprezentuje. Toto se může objevit např. u dětí z nižších socio-kulturních vrstev nebo minoritních etnik. Dítě, které nechápe smysl školního vzdělávání, pro něho se stává škola zbytečnou povinností, kterou respektuje pouze formálně. Tyto děti nemají základní motivaci k činnosti a práci ve škole.

Ke školní úspěšnosti jsou důležité i takové kompetence jako vytrvalost, sebeovládání, odolnost k zátěži, vůle překonávat překážky, protože motivace k jakékoliv náročnější činnosti je podmíněna osobním významem cíle k němuž je zaměřena. Pokud dítě nemá motiv pracovat a překonávat nějaké překážky, tak k tomu nedochází pokud je dítě zaujato jinými, osobně významnějšími motivy. Jsou to děti, které mají nějaké potíže a jsou zaujaty svými vlastními problémy.

Takto mohou reagovat děti, kterým se rozvádějí rodiče, eventuálně jednoho z rodičů ztratily nebo děti, které jsou nemocné. Před nástupem do školy musí dítě dosáhnout určité socializační úrovně, aby bylo schopno zvládnout roli školáka. Děti na školu připravené by měly umět rozlišovat různé role, diferencovat chování, které je s nimi spojeno. Dítě musí

vědět jaké chování je vhodné ve vztahu k učiteli a opravdu se tak chovat. Decentralizace postoje ke světu mu umožňuje pochopit, že učitel není jen pro něj a není zde v roli osoby, která by k němu měla osobní vztah. Toto je obtížné pro děti, které dosud uvažují egocentricky. Děti, které se k učiteli chovají příliš familiérně mohou být nezralé a nejde zde o nedostatek respektu. Školsky nepřipravené dítě nechápe rozdíl v jednotlivých rolích, jako je role žáka, tedy podřízené osoby a role učitele jako nadřízené autority s určitými pravomocemi, které je potřeba respektovat. (Vágnerová, 1980)

Děti si vytváří svůj okruh přátel a tím se stávají méně závislé na rodičích, také díky tomu jsou schopné velkou část dne trávit ve skupině vrstevníků mimo domov a přijmout místo rodičů jako autoritu učitele. Děti musí být schopné podřídit se formě práce ve skupině, plnit požadavky skupiny, kooperovat ve skupině. Ve své činnosti se děti nemohou dožadovat neustálé pozornosti dospělého, měly by být schopné odložit svá přání je-li to nutné nebo výhodné vzhledem k pozdějšímu cíli, měly by se umět vzdát na čas svých soukromých potřeb ve prospěch společných cílů. Ty děti, které navštěvovaly mateřskou školu toto většinou už umí. Dítě by mělo pozdravit při setkání, poprosit při žádosti o věc, poděkovat, mělo by dospělým vykat. Je potřeba aby se uměly obléknout bez cizí pomoci, obout si boty a umět si již samostatně zavazovat tkaničky na kličku. Při osvojování hygienických návyků by si měly umět dojít na WC, potom si umýt ruce, ráno a večer si vyčistit zuby. Také by měly zvládat základní prvky sebeobsluhy jako je stolování, umět se postarat o své věci, některé i chytré děti mívají stres ze školy ne kvůli vyučování, ale kvůli strachu z těchto sociálních věcí.

Emocionální zralost se vyznačuje především větší emoční stabilitou než v předchozí době, která byla charakteristická častým kolísáním a střídáním nálad. Děti již nereagují na nezdary a nesprávnost impulzivním výbuchem nebo pláčem. Dítě, které je zralé na školní docházku většinou rozhořčení a vztek ventiluje spíše slovními výlevy a ne záchvaty vzteku nebo tělesným násilím. Je dobré pokud se děti naučí zvládat a potlačovat svoji afektivitu, umějí regulovat svá přání, potřeby a chování. Závislost na rodičích by měla být přiměřená, dítě musí být schopné odloučit se od nich bez potíží. Při vyučování by si nemělo stýskat a myslet na domov, mělo by se těšit do školy. Toto většinou zvládají již děti navštěvující mateřskou školu.

Pracovní zralost souvisí s motivací, v tomto období ještě přetrvává zájem o hru, ale současně by se děti měly začít zajímat o činnost podobající se školním úkolům, např. úkoly v dětských časopisech. V této době jsou děti vedeny k tomu, aby byly schopné pracovat na nějakém

úkolů i delší dobu, i přesto že je pro ně relativně nezajímavý. Učí se záměrnému soustředění po určitou dobu a pracovat v řízené činnosti. Měly by být samostatné a aktivní, aby mohly stačit v pracovním tempu ostatním dětem. Učí se aby byly schopné dokončit úkol, který si samy zadaly, např. dokreslit a vybarvit obrázek, dostavět hrad z písku nebo dokončit práci se stavebnicí. Měly by vydržet sledovat večerníček nebo předčítání pohádky bez odbíhání, lezení po židlích apod. Schopnost samostatně pracovat se vytváří postupně, někdy je několik prvních let určité pomoci rodičů, např. při přípravě věcí na následující den, sbalit tašku, psát úkoly, udržovat pořádek v tašce a ve věcech, nezapomínat věci.

Velmi podstatná je motivace. Pokud se dítě o nic nezajímá je spíše nezralé, ale je zde možné, že sourozenci nebo dospělí jej mohli od školy odradit nějakou devalvující poznámkou. (Rousová, 2004)

Úroveň verbálních kompetencí ovlivňuje hodnocení a posléze i identitu takového dítěte, které špatně mluví, špatně mluvící dítě může prožívat komunikaci jako stresovou situaci, bránit se jí a to ho omezuje. Raději nemluví, aby se mu někdo nevysmíval nebo je nevyháněl. Výsledkem toho může být zvýšení rizika jeho sociální izolace a školní neúspěšnost. Na počátku školní docházky se zvyšuje četnost neurotických poruch řeči u dětí, především zadržování resp. koktavost. Zátěž adaptace na nové prostředí, které má mnohem větší nároky, může takové reakce u sociálně nepřipravených dětí snadno vyvolat. Pro zvládnutí výuky je nezbytná znalost vyučovacího jazyka, která dětem umožňuje přijímat informace, výklad učiva a přiměřeným způsobem je interpretovat, zobecňovat některá pravidla a podobně.

Důležitá je také schopnost chápat významové difference různých sdělení a znalost stabilních komunikačních vzorců daných příslušností k nějaké sociální skupině.

Dítě musí dále projevovat svou schopnost navazovat a dále udržovat kontakt a komunikovat a pracovat s ostatními dětmi. Pokud nestačí nebo je v nějakém směru odlišné, dětská skupina je špatně přijímá dokud se nepřizpůsobí. Známkou sociální zralosti je i schopnost respektovat běžné normy chování, respektovat hodnotový systém z něhož vycházejí. Dítě musí znát základní pravidla chování a chovat se podle nich, a protože tyto hodnoty a normy se učí převážně v rodině je možné, že se ve větší či menší míře může odlišovat od očekávaného standardu. Pro děti by potom bylo značnou zátěží vyrovnávat rozpor mezi naučenými normami a normami běžnými ve společnosti. Pokud je dítě nemá dostatečně zafixované, tak se nechová podle nich může to být překážka v pozdější adaptaci na školu. K tomu dále

přibývají nové specifické hodnoty a normy chování, které má škola jako společenská instituce a jejichž respektování společnost vyžaduje.

U většiny šestiletých dětí se dá říci, že ví jaké chování je správné nebo nesprávné. Vazba na vnější realitu se projevuje také závislostí na názoru autorit, hlavně těch, které jsou pro dítě citově významné. Souhlas s chováním dítěte potvrzuje správnost norem a uspokojuje očekávání dítěte. (Vágnerová, 1980)

„Sociálně adekvátně vyspělé dítě by mělo být schopné přiměřeným způsobem komunikovat s učitelem i spolužáky, mělo by umět diferencovat roli spolužáka a učitele jako autority.“ (Valentová, 2001, str. 226)

2.1.2. Hlediska posuzování školní zralosti

Vyšetření školní zralosti a připravenosti musí být komplexní, na posouzení by se měl podílet tým odborníků.

a) Biologické hledisko

Zde se posuzuje somatický a zdravotní stav dítěte, většinou pediatrem nebo jiným odborným lékařem (psychiatrem, neurologem, foniatrem atd.).

K biologickým hlediskům lze přiřadit i chronologický věk dítěte. V České republice je stanoven dovršením 6 let k 31.08. Věk pro vstup do základní školy může být za určitých podmínek nižší, ale i vyšší. Povinná školní docházka může být odložena.

Hlediskem posuzování školní zralosti je i tzv. filipínská míra, která je významná ale jen u extrémních hodnot. Filipínská míra je dána tím, že končetiny rostou rychleji než růst obvodu hlavy a zjišťuje se tak, že pravá ruka natažená přes vzpřímenou hlavu dosáhne na levý ušní lalůček a naopak.

Dalším hlediskem je tzv. Capalinův index – vztah mezi růstovým věkem, poměrem výšky a váhy a školní zralostí, resp. poměrem. Např. 120 cm výška / 20 kg váha rovná se šest růstový věk. Zde nebyla zjištěna významná korelace, ale dá se predikovat, že pokud dítě dosáhne hodnot sedm a vyšších je jeho zralost vyšší a má lepší prospěch.

Posuzování zdravotního stavu dětí je zaměřeno především na děti zdravotně postižené, chronicky a dlouhodobě nemocné, se smyslovými a tělesnými vadami, které jsou proto z hlediska školní zralosti vždy více ohrožené.

b) Kognitivní hledisko

Posuzuje zpravidla psycholog ve spolupráci se speciálním pedagogem, zaměřují se na kognitivní vývoj. Zahrnuje to vyšetření inteligence (které může provádět pouze psycholog) a

potom dalších kognitivních procesů a řeči. Použití standardizovaného testu laterality, který provádí také psycholog nebo speciální pedagog. Je možné sem zahrnout také zjišťování tzv. obecné informovanosti dítěte, znalosti barev, představa číselné řady do deseti, geometrické tvary atd. Posuzování úrovně kognitivních oblastí se používají různé metody, převážně testové (intelligenční testy, testy speciálních schopností, testy obecné informovanosti, reverzní test). V tomto hledisku mohou pracovat i učitelky mateřských škol při orientačním posouzení. Výsledky jejich hodnocení pak mohou být podkladem pro hlubší nebo speciálně-pedagogické vyšetření.

c) Emoční hledisko

Zahrnuje posouzení emoční zralosti, hlavně sebekontroly citů a impulsů, které jsou nezbytným předpokladem kázně. Dítě musí být schopno oddálit uspokojení momentálních potřeb, přání a impulsů nebo se jich dokonce vzdát. Proto jeho autoregulace musí být vyspělejší. Je nutné naučit se rozdělovat čas na hru a učení a dítě musí dokázat být na určitý čas odloučené od rodiny.

d) Morální hledisko

Je důležité, aby dítě chápalo základní hodnoty a normy, rozlišovat co je žádoucí a dobré, co se od něho očekává a co se v žádném případě neočekává. Jako vnitřní sociální regulátor funguje svědomí se zvnitřněnými příkazy a zákazy. Morálka má jednoznačná pravidla pro všechny bez ohledu na okolnosti, při nedodržení pravidel dítě opraví i dospělého, morálka je tudíž rigidní.

e) Motivační hledisko

Jedná se hlavně o zjišťování úkolové a volní zralosti, tzn. zralosti pro plnění úkolů, cílevědomosti, přiměřené vytrvalosti a schopnosti začít a dokončit adekvátně náročnou činnost. Rodina se výraznou měrou podílí na motivaci dítěte ke školní práci, ovlivňuje i chápání hodnot a významu školního vzdělání.

f) Sociální hledisko

Zahrnuje přijetí nové sociální role – role školáka, která dítěti přináší sociální prestiž, ale také zátěž. Představa dětí o roli žáka je závislá na informacích a vlivu jiných osob, hlavně pak rodiny. U dětí se posuzuje přiměřená samostatnost, schopnost pracovat ve skupině, schopnost podřídit se, kooperovat, přijmout cizí autoritu.

„Morální, emoční, motivační a sociální hledisko lze posuzovat v rámci psychologického a speciálně-pedagogického vyšetření. Vzhledem k dlouhodobějšímu kontaktu s dítětem je schopná tohoto posouzení i učitelka mateřské školy.“ (Švingalová, 2003, str. 44)

2.1.3. Metody zjišťování školní zralosti

Ke zjišťování školní zralosti a připravenosti lze použít různých metod, klinické (anamnéza, pozorování, rozhovor atd.) a testové (Jiráskův test školní zralosti, Reverzní test, Test verbálního myšlení), s těmito testy má kompetenci pracovat psycholog, speciální pedagog i učitelka mateřské školy. Učitelky mateřské školy ale pouze v případě, že mají dostatečné odborné, teoretické a praktické znalosti a jsou prakticky zaškoleny pro práci s těmito testy. Pro komplexní posouzení školní zralosti a připravenosti, ale pouze výsledky těchto testů nestačí, mohou však být podkladem pro komplexní odborné vyšetření.

2.1.3.1. Jiráskův test školní zralosti

Autor testu, Jaroslav Jirásek, modifikoval při tvorbě tohoto testu „Grundleistungstest“ A.Kerna, který obsahuje šest úloh :

1. čmárání (tj. „jako“ psaní)
2. obkreslení jednoduché věty napsané psacím písmem
3. nakreslení dětské postavy
4. obkreslení skupiny bodů
- 5.,6. simultánní postižení množství

Z tohoto testu Jirásek vybral tři úlohy – kresbu postavy, nápodobu psacího písma a obkreslení skupiny teček. Tyto úlohy modifikoval a tím se snažil dosáhnout jejich standardnosti, nutné při testovém vyšetřování. Kresbu dítěte podle živého modelu nahradil kresbou mužské postavy podle představy. Grafickou reprodukci psané věty, jejíž první slovo (křestní jméno) nebylo u Kerna vždy stejné, standardně nahradil tištěnou předlohou psacími tvary písmen. Jednotné podmínky při obkreslování písma a teček se snažil zajistit tím, že zavedl vyšetřovací formulář s předlohou na levé straně a s prázdným místem pro reprodukci na straně pravé.

Místo Kernovi tříступňové klasifikace řešení úloh zavedl Jirásek pět známek a k posuzování sestavil písemnou instrukci s obrázkovými ukázkami.

Všechny tři úlohy tohoto orientačního, grafického testu kladou nároky na *vyspělost jemné motoriky a koordinaci vidění a pohybu ruky*.

První úkol umožňuje projev kresebných výtvorů různé vývojové úrovně, k figurálním kresbám, které představují rozpětí mezi amorfním čmáráním (tzv. hlavonožec) a obrysovým způsobem zobrazování. Tento subtest umožňuje tedy *orientační posouzení obecné rozumové úrovně*, protože existuje úzký vztah mezi globalizací ve výtvarném projevu a integrací v psychické činnosti.

Úkol napodobení psacího písma a obkreslení skupiny teček představuje v testu úkol v pravém slova smyslu. Děti v nich musí vyvinout úsilí a vůli se přimět ke splnění instrukce málo přitažlivého úkolu a vydržet potřebnou dobu u této činnosti, což je důležitý předpoklad pro zapojení do školního vyučování. Reprodukování tvaru písma a geometrických tvarů, které jsou pro předškolní děti formami výlučně abstraktními, se prokáže, zda je dítě na takové úrovni duševního vývoje, aby bylo schopno pochopit a zvládnout princip úkolu napodobení předlohy.

Je-li test prováděn ve skupině, zkouší se také zda je dítě schopno *podřídit se práci v kolektivních podmínkách*, jak se to požaduje ve škole. (Švancara a kol, 1971)

2.1.3.2. Reverzní test

Autorem testu je Ake W. Edfeldt. Test zjišťuje *úroveň zrakové diferenciacie*, to je schopnost zrakově rozlišit podrobnosti, shody a rozdíly a *reverzních tendencí*. Pro úspěšný nácvik počátečního čtení a psaní jsou tyto schopnosti nezbytné.

Reverzní tendence – tzn. sklon zaměňovat zrcadlové tvary, je v určitém období přirozeným stadiem ve vývoji vnímání, kdy zraková diferenciacie (ale i sluchová) ještě není dostatečně rozvinutá pro nácvik čtení a psaní (to je přibližně kolem 5 – 6 roku). Silné reverzní tendence jsou při zjišťování úrovně školní zralosti a připravenosti signálem nedostatečné zralosti zrakové diferenciacie a ta může vést k výukovým problémům. Proto je v těchto případech vhodný odklad povinné školní docházky o jeden rok, aby měla centrální nervová soustava možnost dozrát. Děti potom nejsou psychicky přetěžovány.

(Švingalová, 2003)

2.2. Nedostatečně připravené dítě na školu

- Dítě výrazně retardované u nějž psychická struktura osobnosti významně zaostává za úrovní a proporcemi normy. Zde se jedná o úplnou nezralost a nepřipravenost pro vstup do základní školy. Vyjímkou je pokud zjišťujeme jejich úroveň připravenosti ve srovnání s podmínkami pro zvláštní či speciální školy, zde již mohou být školsky připravené. Příčinou bývá poškození centrální nervové soustavy, genetická deviace nebo těžká prenatální, perinatální nebo postnatální léze, mnohostranná deprivace zpravidla vývojově raná apod.
- Dítě s mírně podprůměrně rozvinutými dispozicemi a celkově pomalým tempem dozrávání a pravděpodobně i s nižším perspektivním celkovým stupněm rozvoje, zvláště v kognitivní oblasti. Je zde zjištěna nižší úroveň školní připravenosti, která odpovídá jejich intelektuálním schopnostem. V poradenství začíná být závažným problémem právě mentální subnorma, tzn. dolní hranice normy, která je často skrytým projevem subdeprivace v rodině nebo podmíněna socio-kulturními vlivy. Na tento problém upozorňuje Matějček, teprve dlouhodobé pedagogické působení může ukázat míru stability zjištěné odchylky a možnosti reedukace.
- Jsou to děti „klasičky“ nezralé u nichž neproběhla kvalitativní vývojová změna funkčních i morfologických charakteristik relevantních pro školu. Nejčastěji je to nižší fyzický věk v rámci roční populace, jedná se o děti, zvláště pak chlapce, narozené v červnu až srpnu. Neurofyzilogická i percepční zralost (nezbytná podmínka ke čtení) , úkolové školní situace, které vyžadují určitou míru soustředění a podobné faktory jsou v úzké souvislosti s fyziologickým dozráváním dispozic. Proto se zralost stává podmínkou kvalitnějšího školního učení.
- Děti s nerovnoměrným vývojem jednotlivých psychických funkcí, nejčastější varianta školní nepřipravenosti v praxi. Může mít různé podoby, např. normální intelektové předpoklady v kombinaci s nevyzrálou percepcí, tzn. nižší úrovní grafomotoriky či se sníženou koncentrací pozornosti. Nevyrovnaný profil dispozic se může týkat všech složek osobnosti, kognitivní, emocionální, pracovní i tělesné. Důležitou otázkou pro další nápravu je, jak lze hodnotit zjištěné nevyrovnanosti profilu dispozic ke školní úspěšnosti jako přechodnou záležitost a do jaké míry se dá vyrovnávat v předškolním věku a do jaké míry jde o relativně trvalou charakteristiku osobnosti jejichž deficity se mohou nanejvýš možnou míru kompenzovat. (Valentová, 2001)

2.3. Předčasný nástup do školy

Pokud do školy nastoupí nezralé dítě je vystaveno dlouhodobě stresové situaci. Potom nemůže svou intelektovou kapacitu adekvátně využít kvůli malé schopnosti koncentrace. Požadavky, na které nestačí, vedou k přetěžování, zvýšené únavě, vyčerpání a zvýšené nemocnosti dítěte. Je tedy ohrožena jeho školní úspěšnost a může docházet k rozvoji syndromu neúspěšného dítěte. (Kucharská, 1999)

Školní neúspěšnost má veliký vliv na osobnost dítěte, jedním z nejvíce traumatizujících zážitků pro dítě na počátku školní docházky je pokud zklame očekávání rodičů. Dětství je období sugesce, kdy přejímá názory na sebe a na své okolí, není schopno hodnotit sebe ve svých možnostech a vlastnostech. (Pokorná, 2000)

„Vyjímkou není ani vznik řady psychosociálních problémů, rozvoj neurotických projevů, např. školní fobie, poruchy příjmu potravy, poruchy chování, negativismus, zvýšená agresivita. Protože škola není jen místem k výkonu a učení, ale také místem socializace, předčasný nástup do školy ovlivňuje formování negativního sebepojetí, dítě se vidí jako neúspěšné a méněcenné. Může nastat problém se začleněním takového dítěte do formující se třídní skupiny a školsky neúspěšné dítě potom často stojí na okraji kolektivu.“ (Kucharská, 1999, str.8)

I když dítě nemusí mít velké problémy, i menší neúspěchy mají velký vliv na jeho sebehodnocení a tím na jeho motivaci pro další školní práci. Děti zařazené do školní docházky předčasně, mohou být přetížené a to se začne projevovat bolestmi hlavy, zvýšenou nemocností a s tím souvisejícími výpadky ve školní docházce. Tyto výpadky ve školní docházce a případné neúspěchy mohou dále vést ke zhoršení prospěchu dítěte, ale i k neurotizaci a zhoršení chování dítěte. Děti se mohou uchýlit k agresivnímu chování, objevují se i somatické projevy, ranní zvracení, bolesti hlavy nebo břicha, tiky, koktavost. Pokud děti na začátku školní docházky nestačí požadovanému tempu přechází pak do dalšího období s nedostatky, které mu nedovolují pochopit látku složitější a sledovat pak obtížnější úkoly, proto by se měl pečlivě zvážit předčasný vstup dítěte do první třídy základní školy.

Některé projevy školní nezralosti

Příznaky naznačující školní nezralost jsou:

- neklidné nebo naopak utlumené děti,
- impulzivní nebo naopak zdlouhavé projevy dítěte,
- nesoustředěnost, těkání mezi činnostmi.

Dalšími varovnými signály může být pokud jsou děti neobratné, nesamostatné, zakřiknuté, přecitlivělé, bázlivé, plačtivé. Pokud se neumí podřídít autoritě a jsou vzdorné. Varování může být také špatný kontakt s učitelem a dětmi, agresivita vůči nim. (Kropáčková, 2006)

3.Praktická část

3.1.Cíl praktické části

Cílem praktické části bylo porovnat výsledky testů školní zralosti (Reverzní test a Jiráskův test školní zralosti) se školní úspěšností dětí v první a druhé třídě základní školy.

Praktická část shrnuje výsledky testů školní zralosti od 100 dětí, které docházely do MŠ ve školním roce 2002/2003 a byly zařazeny mezi tzv. „předškoláky“, tj. děti, které v září nastoupí do první třídy. Testy s nimi byly prováděny v měsíci červnu, po sedmi až jedenácti členných skupinách, každý test děti vypracovávaly jiný den.

Praktická část výsledky testů školní zralosti těchto dětí zpracovává do tabulek a grafů podle úspěšnosti a při jejich vyhodnocení. Nejprve každý test zvlášť a potom podle kriteria nadprůměr, průměr, podprůměr vyhledává shodné výsledky v obou testech, zároveň byly z těchto výsledků vytvořeny tři stejnojmenné skupiny, se kterými bylo jednotlivě pracováno při porovnávání výsledků školní úspěšnosti. Zaměřuje se zejména na děti neúspěšné při vypracování testů školní zralosti a také na děti nadprůměrně úspěšné, aby mohly být v závěru potvrzeny nebo vyvráceny předpoklady o nástupu nezralých dětí do základní školy (předpoklad č.1.) a to, že nadprůměrná úspěšnost školní zralosti nemusí automaticky znamenat i nadprůměrnou školní úspěšnost (předpoklad č.2).

S pomocí dotazníků, které byly předkládány vyučujícím na základních školách, kam tyto děti nastoupily do první třídy, byly zjišťovány jejich školní výsledky a porovnávány s výsledky testů a s pomocí statistických metod byla mezi nimi vyhledávána vzájemná shoda.

3.2.Popis výběrového vzorku

Pro bakalářskou práci bylo v roce 2003 vybráno 118 dětí narozených od 1.9.1996 do 31.8.1997, které docházely do mateřských škol (tedy v té době 5 – 6 letých) a od září 2003 měly nastoupit do prvních tříd základní školy. Protože výběr vzorku byl prováděn v červnu 2003, jednalo se bezvýhradně o děti u kterých neměl být realizovaný odklad školní docházky nebo o děti, které již prošly vyšetřením v pedagogicko-psychologické poradně a odklad školní docházky jim nebyl doporučen. Mezi vybraný vzorek nebyly zařazeny děti s již realizovaným odkladem povinné školní docházky z minulého roku. Doba zadávání testů byla vybrána s ohledem na to, aby testy školní zralosti, které s nimi byly prováděny nemohly případně ovlivnit rozhodování pedagogicko-psychologické poradny.

Vypracování testů podstoupilo 118 dětí, ale pro závěrečné srovnávání výsledků testů a porovnávání se školní úspěšností bylo použito podkladů od 100 dětí, které byly vybrány náhodným výběrem. Větší počet dětí, které vypracovávaly testy školní zralosti byl dán záměrně, neboť bylo nutné počítat s možností, že se některé děti mohou odstěhovat v průběhu průzkumu nebo jejich rodiče mohou změnit rozhodnutí o umístění dítěte na některou jinou než vytipovanou základní školu a dohledávání jejich školní úspěšnosti by bylo nemožné.

Tabulka č.1. Přehled výběrového vzorku – Mateřské školy

Mateřská škola	Počet dětí
MŠ Albrechtice v J.h.	7
MŠ Tanvald ul.Radniční	22
MŠ Tanvald Výšina	35
MŠ Tanvald Šumburk	14
MŠ Desná I.	10
MŠ Desná II.	11
MŠ Jablonec nad Nisou, U přehrady	19

Tabulka č.2. – Přehled výběrového vzorku – Základní školy

Základní škola	Počet dětí
ZŠ Albrechtice v J.h.	6
ZŠ Tanvald Sportovní ul.	39
ZŠ Tanvald Masarykova	20
ZŠ Tanvald Šumburk	12
ZŠ Desná	19
ZŠ Jablonec nad Nisou, U přehrady	17

Tabulky č.1 a 2 v levém sloupci shrnují názvy vytipovaných MŠ a ZŠ, v pravém sloupci počet dětí z jednotlivých škol, které se průzkumu zúčastnily.

Počet dětí v jednotlivých tabulkách není shodný, protože v průběhu školních roků 2003/2004 a 2004/2005 pět sledovaných dětí změnilo základní školu.

Pro další průběh průzkumu již počty dětí v jednotlivých MŠ a ZŠ nebyly podstatné, protože se dále pracovalo s počtem sto náhodně vybraných dětí.

3.3. Průběh průzkumu

Základem průzkumu bylo vyhledat dostatečný počet dětí v mateřských školách podle následujících kritérií :

- datum narození od 1.9.1996 do 31.8.1997
- předpoklad že u nich nebude realizován odklad školní docházky
- jistota určení základní školy, kterou dítě bude navštěvovat od první třídy

Průzkum probíhal dva roky, v ročních časových odstupech v regionu města Tanvald. Započat byl v měsíci červnu 2003 vypracováním testu školní zralosti s vybraným vzorkem dětí v MŠ. Následně pokračoval zjišťováním jejich školní úspěšnosti pomocí dotazníku, vždy v červnu na konci školního roku v ZŠ. Ukončen byl tedy v červnu 2005.

Průzkum probíhal postupně na vytipovaných mateřských školách na konci školního roku. Podle počtu dětí, které vyhovovaly kritériím výběru, byly na jednotlivých mateřských školách vytvořeny skupiny. Třináct pracovních skupin od sedmi do max. jedenácti dětí. Každá skupina postupně vypracovávala oba standardizované testy – Jiráskův test školní zralosti (modifikace Kernova testu) a Reverzní test. V jednom dni se prováděl vždy jeden test. Pokud se jednalo o větší mateřskou školu, mohlo být pracováno s časovými odstupy se všemi skupinami v průběhu dopoledne. Celková doba práce byla tři týdny na sedmi MŠ.

Pro každou skupinu byla vždy vyhrazena místnost s pracovními stolky a židlemi, tak aby každé dítě mohlo pracovat samostatně. Ale zároveň bylo možno sledovat schopnost dětí pracovat v podmínkách kolektivu. Po zadání základních standardizovaných instrukcí bylo na vypracování testu dostatek času, u reverzního testu byla použita standardní doba (15 min).

Testy byly označeny jmény až po ukončení práce, při jejich vybírání ve spolupráci s pedagožkami mateřských škol, následné vyhodnocení testu probíhalo již bez přítomnosti těchto pedagogů.

Druhá část průzkumu byla provedena dotazníkovou metodou na základních školách, do kterých vybrané děti docházely. Dotazník byl určen pro vyučující těchto dětí a dotazoval se průběžně na jejich školní úspěšnost (tzn. dotazník číslo jedna v první třídě, dotazník číslo dvě ve druhé třídě). Pro stanovení úspěšnosti byla místo školních známek vybrána kritéria nadprůměr, průměr, podprůměr.

3.4. Použité metody

Jiráskův test školní zralosti

Při zadávání tohoto testu je nutné dodržovat standardní podmínky aby výsledky bylo možné porovnávat s testy provedenými v různém časovém údobí. Standardními podmínkami se rozumí shodné záznamové archy, jednotné zadávací instrukce a použití stejných kritérií pro vyhodnocení.

Pro jednotlivé úlohy jsou přesně stanovená kritéria hodnocení, která vychází z poznatků vývojové psychologie a také z empirických zkušeností.

Test je složen ze tří subtestů a to kresby lidské postavy, napodobení psacího písma, obkreslení skupiny teček. Provádí se ve skupině, čímž můžeme také vypožorovat schopnost dítěte pracovat v kolektivních podmínkách, stejně jako se tomu děje při školní práci. Doporučuje se zadávat test a nechat dítě vypracovat test v nepřítomnosti rodiče, zjišťujeme tím schopnost dítěte separace od vztažné osoby a zabráníme pomoci ze strany rodiče a také šíření znění testu v populaci.

a) Zadání a hodnocení kresby postavy

Zadání: nakresli postavu nějaké pána.

V tomto subtestu zjišťujeme orientačně úroveň obecné inteligence dítěte a jeho úroveň vývoje, dosažení jistého stupně představivosti, jemnou motoriku a vizuomotorickou koordinaci.

Hodnocení: hodnocení kresby je bodové.

1 bod : za nakreslení postavy, která má jasně rozpoznatelnou hlavu, trup a končetiny. Hlava je spojená s trupem krkem a není větší než trup. Na hlavě jsou nakresleny vlasy (případně s pokrývkou), uši, v obličeji jsou nakresleny oči, nos a ústa. Paže mají prsty, nohy naznačená chodidla (jsou dole zahnuté). Z kresby je jasně poznat, že se jedná o muže (podle oblečení). Postava je nakreslena syntetickým způsobem.

2 body : nakresleno stejně jako za jeden bod, postava není zobrazena syntetickým způsobem. Mohou chybět tři části (krk, vlasy, jeden prst), nikdy však nechybí části obličeje, jsou-li vyváženy syntetickým způsobem zobrazení.

3 body : kresba musí obsahovat hlavu, trup a končetiny. Paže nebo nohy jsou nakresleny dvojčarou. Můžeme tolerovat vynechání krku, uší, vlasů, oděvu, prstů a chodidel.

4 body : primitivní kresba s trupem. Končetiny, stačí jeden pár, jsou vyjádřeny jednoduchými čarami.

5 bodů : postava je zobrazena jako tzv. hlavonožec, chybí jasné zobrazení trupu nebo obou párů končetin.

b) Napodobení psacího písma

Zadání : zkus opsat to co je napsané tady na tomto řádku. Stejný nápis opiš na řádek pod tím.

Tento subtest zjišťuje schopnost analýzy členěného tvaru, vyvinutí volního úsilí při náročném a nezábavném úkolu, koncentraci pozornosti, vizuomotorickou koordinaci.

Hodnocení je bodové.

1 bod : zcela správné, čitelné napodobení předlohy. Písmena nejsou dvakrát větší než v předloze, je patrné počáteční písmeno svou velikostí. Písmena jsou dokonale spojena ve tři slova, nechybí tečka nad písmenem j. Opsaná věta se neodchyluje od vodorovné linie více než o 30°.

2 body : napodobení věty je ještě čitelné, na velikosti ani na dodržení vodorovné linie nezáleží.

3 body : je patrné rozdělení alespoň na dvě části. Lze rozpoznat nejméně čtyři písmena předlohy.

4 body : s předlohou jsou si podobná alespoň dvě písmena, celek ještě stále připomíná řádku „písma“.

5 bodů : čmáranice.

c) Obkreslení skupiny teček

Zadání: nakresli vedle tohoto obrázku úplně stejný obrázek.

Tento test sleduje schopnost analýzy a syntézy, volní úsilí dítěte.

Hodnocení je bodové.

1 bod : téměř dokonalé napodobení předlohy. Tolerujeme jen malé vychýlení jednoho bodu z řádky nebo sloupce. Přípustné je zmenšení obrazce, zvětšení jen o polovinu. Obrazec musí být rovnoběžný s předlohou.

2 body : počet i sestavení bodů musí odpovídat předloze. Lze prominout odchýlení až tři teček o půl šířky mezery mezi řádky nebo sloupci.

3 body : celek se svým obrysem podobá předloze. Výškou a šířkou ji nepřevyšuje více než dvakrát. Teček nemusí být správný počet, ale nesmí jich být víc než dvacet a méně než sedm. Toleruje se jakékoli pootočení.

4 body : obrazec se svým obrysem předloze nepodobá, je ale složen z teček. Na velikosti obrazce a počtu teček nezáleží, jiné tvary (čáry) nejsou přípustné.

5 bodů : čmáranice.

d) Celkové hodnocení testu

Celkový výsledek testu je dán součtem získaných bodů v jednotlivých úlohách, viz tabulka č.3. Obrázky, které znázorňují vzhled testu – hodnotící škála v příloze č.1. Názorné příklady hodnocení testu viz přílohu č.2.

Součet bodů	Úroveň školní zralosti
3 – 5	výrazný nadprůměr
6	nadprůměr
7 – 9	průměr
10 – 11	slabší průměr
12	podprůměr
13 - 15	velmi slabá úroveň

Tabulka č.3. Přehled vyhodnocení Jiráskova testu školní zralosti

Výsledek testu nám dává částečný podklad pro hodnocení školní zralosti dítěte. Jde o časově nenáročnou vyšetřovací metodu, která má však výlučně orientační význam.

Reverzní test

Účelem tohoto testu bylo zjistit zda vyšetřované dítě je zralé pro výuku čtení. Test je založen na stanovení míry reverzní tendence, tj. tendence zaměňovat zrcadlové tvary, která je přirozeným stadiem ve vývoji zrakového vnímání u dítěte.

Před začátkem vyšetření byly na tabuli nakresleny obrázky, které jsou na úvodní stránce testu (ukázky), testový materiál byl rozdán dětem rubem vzhůru.

Bylo pracováno podle pokynů pro administraci a vyhodnocování. (Malotínová, 1973) Nejdříve byly dětem společně podrobně vysvětleny jednotlivé obrázky nakreslené na tabuli – ukázka. Podle toho zda byly nebo nebyly shodné byly nebo nebyly přeškrtnuty. Pokud při ukázce některé dítě odpovídalo špatně, bylo nutné zjistit příčinu špatné odpovědi. Po skončení ukázky byly obrázky na tabuli smazány. Potom byla dětmi vypracována první stránka s příklady, instrukce zní: „teď jsme si ukázali co budete dělat vy sami, všechna okénka kde nejsou úplně stejné obrázky přeškrtněte, ta okénka kde jsou obrázky úplně stejné necháte

být.“ Bylo nutné je zkontrolovat a případně opravit. Samotný test čítá čtyři strany, 84 oken, časový limit administrace je 15 minut.

K hodnocení výsledků bylo využito klíče pro rychlé skórování, správně diferencovaná položka – 1 bod. Chyby – přeškrtnutá identická dvojice, nepřeškrtnutá neidentická dvojice. Názorné ukázky hodnocení testu viz příloha č.3. Při standardizaci byla získaná tato distribuce viz. tabulka č.4.

Tabulka č. 4. Distribuce standardizace reverzního testu

Kategorie	Rozpětí	Hodnocení
I	Pod 51 bodů	Nezralé dítě pro výuku čtení
II	52 – 56 bodů	Případy vyžadující podrobnější vyšetření
III	57 – 76 bodů	Dítě je průměrně zralé
IV	77 – 82 bodů	Dítě je více než průměrně zralé

Dotazník – metoda sloužící k získávání údajů.

Cílem dotazníků (viz příloha č.4) bylo zjištění školní úspěšnosti v prvním a druhém pololetí nejprve v první a potom také ve druhé třídě u výběrového vzorku dětí na předem vytipovaných základních školách. Dotazníky byl předkládány vyučujícím těchto dětí postupně, vždy na konci školního roku.

Dotazníky byly nestandardizované a dotazovaly se na školní úspěšnost. Vzhledem k tomu, že v prvních a druhých třídách mohou být známky na vysvědčeních v některých případech nadhodnocené (z důvodu povzbuzení dětí k dobrým výkonům), nebylo nutné zjišťovat prospěch, ale školní úspěšnost nebo neúspěšnost z hlediska pohledu vyučujících. Na výběr byly dány tři možnosti – nadprůměr, průměr a podprůměr, jednalo se tudíž o dotazník s položkami uzavřenými a nejpřesnější z těchto variant potom byla vyučujícím zaškrtnuta u jména dítěte. Doplňující otázka v dotaznících zněla : byl by vhodný odklad školní docházky z důvodu nezralosti? Varianty odpovědí – ano x ne.

Dotazníky byly rozdávány společně s podrobnou slovní instrukcí k jejich vyplnění na konci měsíce června a během čtrnácti dní potom vybírány. Návratnost dotazníků vzhledem k malému počtu dotazovaných a osobnímu kontaktu s nimi byla 100 %.

3.5. Stanovení předpokladů

Předpoklad č.1

Lze předpokládat, že do první třídy základní školy nastupují také děti nezralé, pro které by byl vhodnější odklad školní docházky (ověřováno pomocí dotazníků č.1,2, položka 3).

Předpoklad č.2

Lze předpokládat, že výborně zvládnuté testy školní zralosti nejsou zárukou pozdější školní úspěšnosti (ověřováno pomocí výsledků standardizovaných testů školní zralosti a dotazníků č.1,2, položky 1,2).

Předpoklad č.3

Lze předpokládat, že testy školní zralosti poměrně přesně odhadují pozdější výsledky školní úspěšnosti (ověřováno pomocí porovnávání výsledků testů a hodnocení dětí v dotaznících č.1,2, položky 1,2).

Předpoklad č.4

Lze předpokládat, že pouze jeden test nedostatečně vypovídá o úrovni školní zralosti, naopak vyhodnocením obou testů lze získat komplexnější posouzení školní zralosti dětí (ověřováno pomocí statistického zpracování dat, příloha č.5).

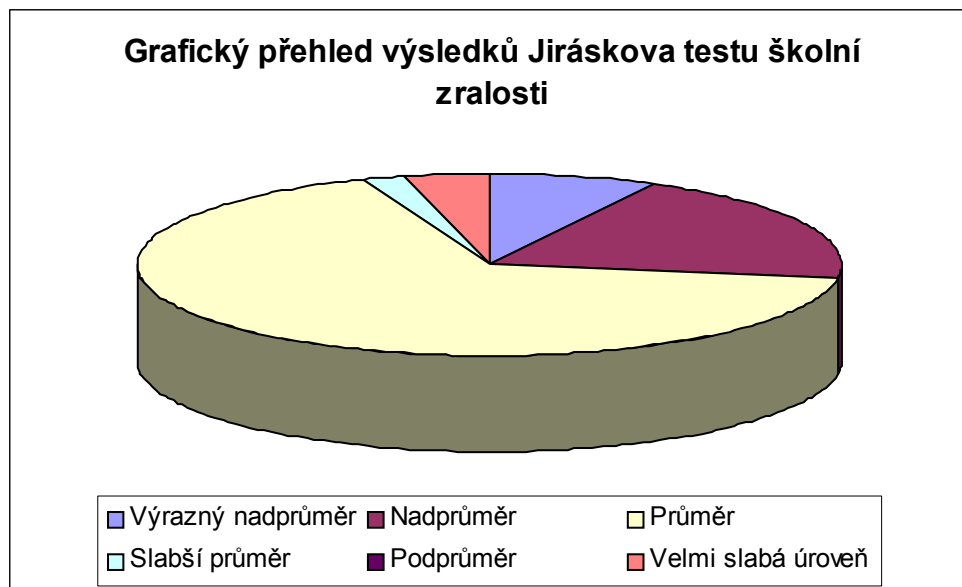
3.6. Získaná data a jejich interpretace

Získaná data bylo nejpřehlednější převést do tabulek, případně grafů. Všechny tabulky vycházejí ze základního počtu 100 dětí, které byly výběrovým vzorkem ze základního souboru, tj. dětí které v červnu byly v MŠ jako „předškoláci“ a v září roku 2003 nastoupily do první třídy základní školy.

Tabulka č. 5. Výsledky Jiráskova testu školní zralosti

	Úroveň školní zralosti					
Celkový počet dětí 100	Výrazný nadprůměr 3 – 5 bodů	Nadprůměr 6 bodů	Průměr 7 – 9 bodů	Slabší průměr 10 – 11 bodů	Podprůměr 12 bodů	Velmi slabá úroveň 13 – 15 bodů
Počet dětí dosahujících uvedené úrovně	8	20	66	2	0	4

Graf č.1. Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti

Z výsledků tohoto testu (jak dokládá tabulka č.5 a graf č.1) je zřejmé, že se výsledky většiny dětí (96) pohybovaly v pásmech průměru a nadprůměru, z čehož vyplývá, že by měly být připravené na vstup do první třídy základní školy. Za podprůměrné a horší byly označeny čtyři děti, jak ale vyplývá ze zadání tohoto testu, nejde automaticky o děti nezralé, ale bylo by třeba s nimi provést další diagnostiku. Úrovně podprůměru 12 bodů nedosáhlo žádné ze sledovaných dětí.

Tabulka č.6. Výsledky hodnocení jednotlivých úkolů Jiráskova testu školní zralosti

Úkol		Hodnocení úkolu				
		1	2	3	4	5
Kresba postavy	Počet dětí dosahujících uvedeného hodnocení	1	21	70	5	3
Nápodoba psacího písma	Počet dětí dosahujících uvedeného hodnocení	9	48	37	3	3
Obkreslení skupiny teček	Počet dětí dosahujících uvedeného hodnocení	18	46	33	0	3

Bylo zajímavé sledovat, jak si děti vedly v jednotlivých úkolech (tabulka č.6). Relativně nejsnadnější (podle počtu získaných bodů) se zdá být úkol obkreslení skupiny teček, který sleduje schopnost analýzy a syntézy a vyvinutí volního úsilí dítěte. Nejlepšího hodnocení 1 bod získalo 18 dětí, což byl v porovnávání s úkolem kresba mužské postavy velký rozdíl. Do hodnocení 1,2 body se vešlo 64 dětí, což je více než polovina sledovaného vzorku. 5 bodů měly tři děti, které v testech celkové školní zralosti nedopadly dobře.

Výsledky subtestu nápodoba psacího písma, který zjišťuje schopnost analýzy členěného tvaru, vyvinutí volního úsilí, koncentraci pozornosti a vizuo-motorickou koordinaci, vychází spíše v oblasti lepšího průměru.

Překvapivým výsledkem bylo zjištění po vyhodnocení subtestu kresba mužské postavy, bezmála tři čtvrtiny dětí (70) dosáhlo úrovně tří bodů, tzn. že jejich kresba sice obsahovala hlavu, trup a končetiny, ale jinak byla poměrně primitivní. Vzhledem k výsledkům v dalších dvou subtestech by se dalo usuzovat, že hodnocení tohoto úkolu je poměrně přísné. Možným vysvětlením je, že tento úkol děti nejméně bavil a proto si na něm nedaly tolik záležet.

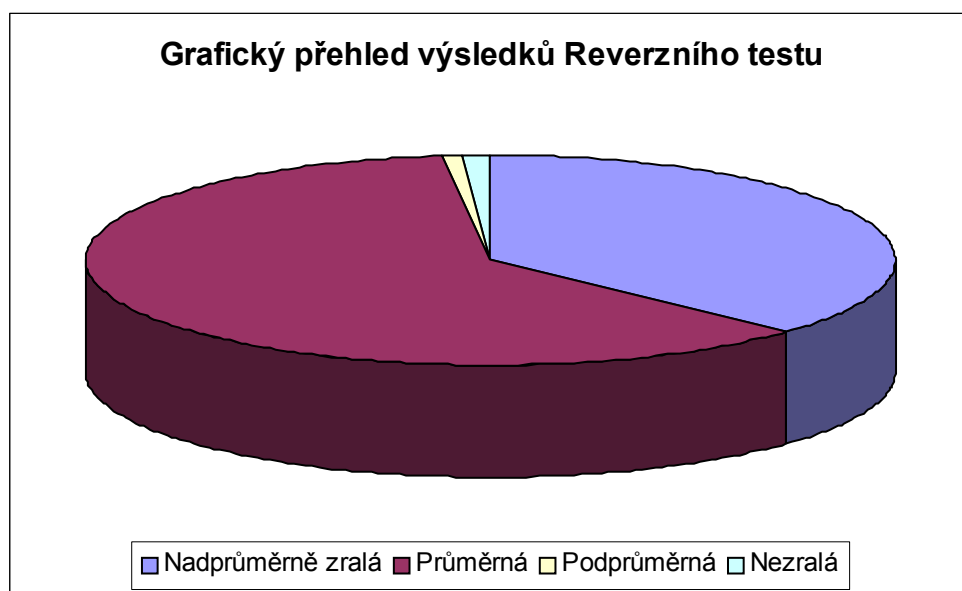
Nikdo z celého vzorku nedosáhl při hodnocení celého testu tří nebo čtyř bodů, nejlepší výsledek byl 5 bodů, přesto se do kategorie výrazně nadprůměrných vešlo osm dětí.

Tabulka č.7.Výsledky Reverzního testu

	Úroveň zralosti pro výuku čtení			
Celkový počet dětí	Nadprůměrně zralá	Průměrná	Podprůměrná	Nezralá
100	82 – 77 bodů	76 – 57 bodů	56 – 52 bodů	51 a méně
Počet dětí dosahujících uvedeně úrovně	37	61	1	1

Vysvětlivky: podprůměrná úroveň znamená případ vyžadující podrobnější vyšetření, nezralá úroveň znamená, že dítě ještě není zralé pro výuku čtení.

Graf č.2. Přehled výsledků Reverzního testu

Reverzní test zjišťuje úroveň zrakové diferenciacce, tj. schopnost zrakově rozlišit podrobnosti, shody a rozdíly, úroveň reverzních tendencí – sklon zaměňovat zrcadlové tvary.

Do tabulky č.7 byly přeneseny výsledky reverzního testu. Jak bylo přehledně znázorněno v grafu č.2, převážná většina dětí (98) je nadprůměrně nebo průměrně zralá a proto připravená na výuku čtení, což je podstatný předpoklad pro úspěšný start při začátku docházky do základní školy. Pouze jedno dítě bylo hodnoceno jako případ, jež vyžaduje podrobnější vyšetření. Úroveň jednoho dítěte ze sledovaného vzorku byla označena jako nezralá a na výuku čtení proto nepřipravená. Pro toto dítě by podle výsledku testu byl vhodný odklad školní docházky.

Při vzájemném porovnávání výsledků obou testů u vybraného vzorku dětí je zřejmé, že výkony dosažené v testech jsou značně podobné. Mírně horší výsledky se objevují u Jiráskova testu školní zralosti, je to dáno nejspíše tím, že zahrnuje tři různé úkoly a postihuje proto více kompetencí.

Tabulka č.8. Přehled shodných výsledků

	Úroveň školní zralosti	
	Nadprůměrná	Podprůměrná
Počet dětí, které dosáhly uvedené úrovně	21	2

Tabulka č.8 ukazuje kolik dětí ze sledovaného vzorku dosáhlo v obou testech shodné úrovně. Při porovnávání dětí „nadprůměrných“ v tabulce č.6 je 28 dětí a v tabulce č.7 je 37 dětí, ale v tabulce č.8 jsou uvedeny pouze děti, které dosáhly nadprůměrného hodnocení v obou testech, z čehož vyplývá že ne všechny děti dosáhly nadprůměrného hodnocení v obou testech. Zarážející je rozhodně skutečnost, že přesto, že se jedná o děti nastupující do první třídy, dvě z nich vyšly jako podprůměrné v obou testech školní zralosti.

Z důvodu větší přehlednosti byly děti po absolvování testů školní zralosti rozděleny do skupin podle dosažených výsledků. A v těchto skupinách byla sledována úspěšnost dětí při výuce na základní škole. Aby byla zachována objektivita hodnocení školní úspěšnosti dětí, vyučující vyplňovali v dotazníku hodnocení dětí slovně – nadprůměrná, průměrná a podprůměrná úspěšnost.

- Skupina č.1 – děti s nadprůměrnými výsledky v obou testech, počet dětí 21
- Skupina č.2 – děti s průměrnými nebo nadprůměrnými výsledky v jednom z testů, počet dětí 75
- Skupina č.3 – děti s podprůměrnými výsledky v jednom nebo obou testech, počet dětí 4

Tabulka č.9. Školní výsledky dětí ve skupině č.1, nadprůměrné výsledky v testech š.z.

Školní období	Úroveň školních výsledků		
	Nadprůměrná	Průměrná	Podprůměrná
první pololetí 1.třídy	19	2	0
konec 1. třídy	19	2	0
první pololetí 2. třídy	18	3	0
konec 2. třídy	18	3	0

Tabulka udává počty dětí, které dosáhly uvedené úrovně

Z výsledků vyplývá (tabulka č.9), že testy školní zralosti s výsledkem nadprůměrným mohou signalizovat budoucí školní úspěšnost, naopak se mezi těmito dětmi neobjevuje nikdo s podprůměrnou úrovní školních výsledků.

Tabulka č.10. Školní výsledky dětí ve skupině č.2, průměrné výsledky v testech š.z.

Školní období	Úroveň školních výsledků		
	Nadprůměrná	Průměrná	Podprůměrná
první pololetí 1.třídy	7	66	2
konec 1. třídy	8	65	2
první pololetí 2. třídy	9	64	2
konec 2. třídy	9	63	3

Tabulka udává počty dětí, které dosáhly uvedené úrovně

Jak je zřejmé z výsledků (tabulka č.10), kterých děti dosáhly, dvě děti, které se původně jevily jako průměrné ve druhé třídě dosáhly výsledků nadprůměrných a u jednoho z dětí se školní úspěšnost na konci druhé třídy zhoršila na úroveň podprůměrnou.

Tabulka č.11. Školní výsledky dětí ve skupině č.3, podprůměrné výsledky testů š.z.

Školní období	Úroveň školních výsledků		
	Nadprůměrná	Průměrná	Podprůměrná
první pololetí 1.třídy	0	1	3
konec 1. třídy	0	2	2
první pololetí 2. třídy	0	2	2
konec 2. třídy	0	2	2

Tabulka udává počty dětí, které dosáhly uvedené úrovně

Výsledky (tabulka č.11) označují skutečnost, že u podprůměrných dětí se mohou jejich školní výsledky postupně zlepšovat a dosáhnout tak úrovně průměrné, jak je zřejmé u školních výsledků dvou dětí.

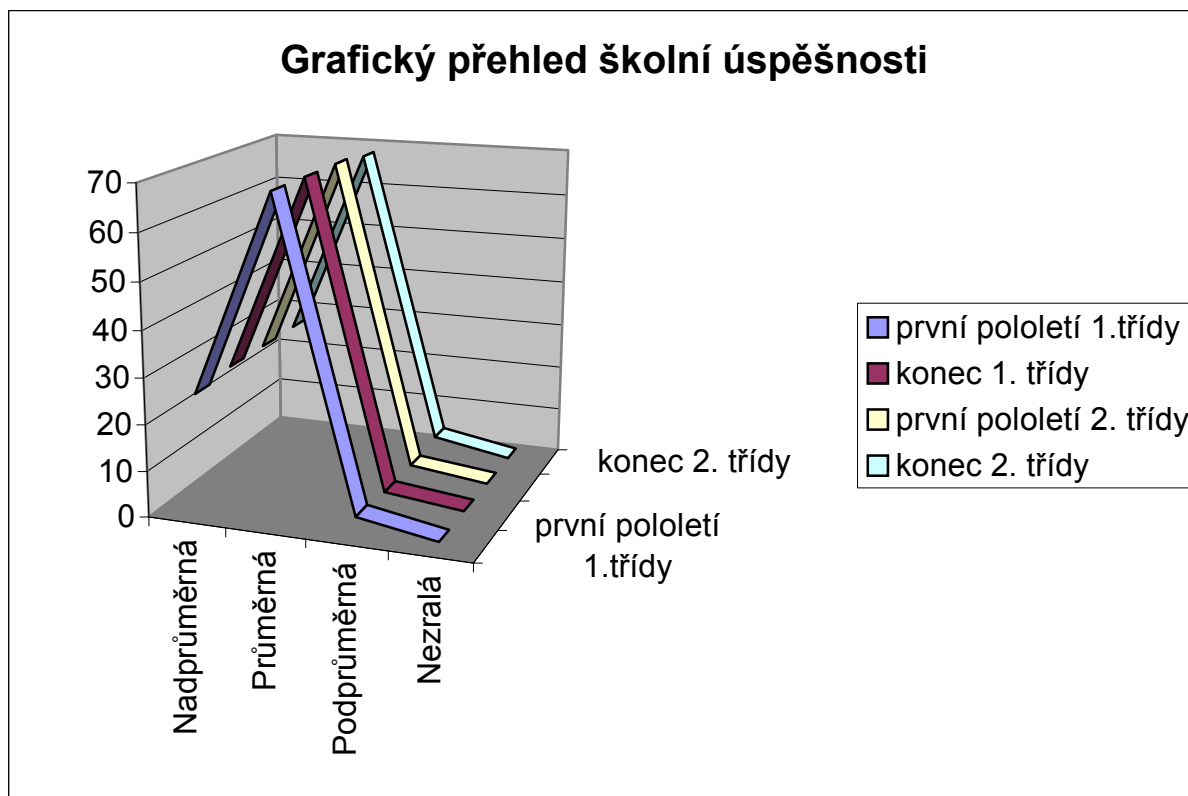
Tabulka č.12. Celkové školní výsledky dětí ve vybraném vzorku (100 dětí)

Školní období	Úroveň školních výsledků			
	Nadprůměrná	Průměrná	Podprůměrná	Nezralá
první pololetí 1. třídy	26	69	4	1
konec 1. třídy	27	69	3	1
první pololetí 2. třídy	27	69	3	1
konec 2. třídy	27	68	4	1

Tabulka udává počty dětí, které dosáhly uvedené úrovně

Celkové zhodnocení v tabulce č.12 vypovídá o tom, že školní úspěšnost se během dvou let školní docházky příliš nemění, grafické znázornění je téměř shodné (graf č.3), asi jedna čtvrtina dětí dosahuje nadprůměrné úspěšnosti. Po celou dobu průzkumu bylo jedno dítě označeno za nezralé.

Graf č.3. Přehled školní úspěšnosti

3.7. Statistické zpracování dat

Získaná data byla zpracována pomocí programu Microsoft Excel. Data byla zapsána do tabulky (viz příloha č.5) tak, aby mohly být provedeny statistické výpočty.

V tabulce byla data zapsána následujícím způsobem :

první sloupec – pořadové číslo dítěte

druhý sloupec – bodové hodnocení Jiráskova testu školní zralosti

třetí sloupec – rozřazení do skupin podle výsledků

čtvrtý sloupec – bodové hodnocení Reverzního testu

pátý sloupec – rozřazení do skupin podle výsledků

šestý sloupec – hodnocení školní úspěšnosti na konci prvního ročníku

sedmý sloupec – shoda hodnocení testů a školní úspěšnosti, (1=shoda, 0=neshoda)

osmý sloupec – shoda mezi Jiráskovým testem a školní úspěšností, (1=shoda, 0=neshoda)

devátý sloupec – školní úspěšnost v případě neshody

desátý sloupec – shoda mezi Reverzním testem a školní úspěšností, (1=shoda, 0=neshoda)

jedenáctý sloupec – školní úspěšnost v případě neshody

dvanáctý sloupec – shoda mezi Jiráskovým testem a Reverzním testem ,

(1=shoda, 0=neshoda)

Zpracovaná data byla uspořádána do následujících tabulek (tabulka č.13 a 14).

Tabulka č.13, porovnání výsledků u jednotlivých žáků pro statistické zpracování

shoda mezi testy u jednotlivých žáků [%]:		1 jako % z neúspěchu	2 jako % z neúspěchu	3 jako % z neúspěchu
všechny testy	71			
Jir-škola	79	38,1	52,4	9,5
Rev-škola	88	0,0	83,3	16,7

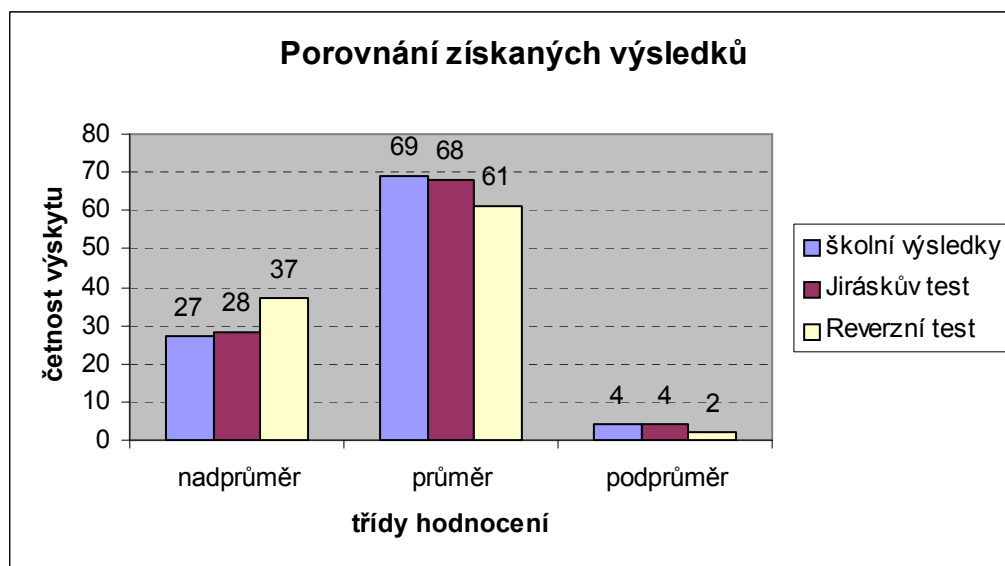
V tabulce č.13 jsou zadán procentuální přehled shody případně neshody výsledků jednotlivých testů v porovnání s následnou školní úspěšností.

Tabulka č.14, celkové rozdělení vzorku do skupin pro potřeby statistického zpracování

	1 nadprůměr	2 průměr	3 podprůměr
školní výsledky	27	69	4
Jiráskův test	28	68	4
Reverzní test	37	61	2

Tabulka č.14 popisuje počet respondentů v jednotlivých skupinách podle hodnocení.

Graf č.4. Grafické porovnání získaných výsledků

V grafu č.4 byl znázorněn pomocí sloupcového grafu počet respondentů v jednotlivých testech a v jednotlivých skupinách podle hodnocení.

3.8. Ověřování předpokladů

Předpoklad č.1

Lze předpokládat, že do první třídy základní školy nastupují i děti nezralé, pro které by byl vhodnější odklad povinné školní docházky. Ověřováno pomocí dotazníků č.1,2, položka 3.

Předpoklad se potvrdil.

Ve sledovaném vzorku 100 dětí bylo prokázáno, že jedno dítě, jehož výsledky testu školní zralosti byly podprůměrné a horší, bylo vyučující označeno jako nezralé ve všech čtyřech sledovaných obdobích. Toto dítě označovaly jako nezralé i pedagožky v mateřské škole, kam dítě docházelo, ale do první třídy bylo po „přemlouvání“ vedení základní školy přijato bez vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, které mateřská škola doporučovala. K „přemlouvání“ ze strany základní školy došlo proto, aby byl naplněn minimální počet žáků ve třídě stanovený normami. Výsledky průzkumu byly označeny v tabulce č.3,4 .

Předpoklad č.2

Lze předpokládat, že výborně zvládnuté testy školní zralosti nejsou zárukou pozdější školní úspěšnosti. Ověřováno pomocí srovnávání testů školní zralosti a dotazníků č.1,2, položky 1,2.

Předpoklad se nepotvrdil.

U dětí, jež testy zvládly nadprůměrně byla i jejich pozdější školní úspěšnost hodnocena jako nadprůměrná, případně průměrná. U žádného z těchto dětí nebyly školní výsledky hodnoceny jako podprůměrné. Výsledky průzkumu byly označeny v tabulce č.9.

Předpoklad č.3

Lze předpokládat, že testy školní zralosti poměrně přesně odhadují pozdější školní úspěšnost. Ověřováno pomocí srovnávání výsledků testů a dotazníků č.1,2, položky 1,2.

Předpoklad se potvrdil.

Děti, které byly po vyhodnocení testu školní zralosti označeny jako nadprůměrné a průměrné při srovnávání s jejich školní úspěšností vycházejí shodně. Pouze u tří z nich na konci druhé třídy můžeme konstatovat úroveň školních výsledků jako podprůměrnou, což by neodpovídalo výsledkům v testech školní zralosti. Po podrobné prostudování testů školní zralosti těchto tří dětí bylo zjištěno, že již testy byly spíše na dolní hranici průměru.

Předpoklad č.4

Lze předpokládat, že pouze jeden test nedostatečně vypovídá o úrovni školní zralosti, naopak vyhodnocením obou testů lze získat komplexnější posouzení školní zralosti dětí (ověřováno pomocí statistického zpracování dat, příloha č.4).

Předpoklad se potvrdil.

Při srovnávání dat pomocí statistiky se ukázalo, že pouze jeden test nemusí dostatečně prokázat úroveň školní zralosti, shoda s pozdější školní úspěšností byla v 79 % u Jiráskova testu, shoda s pozdější školní úspěšností u Reverzního testu byla 88 %. Z toho vyplývá, že Reverzní test postihnul úroveň školní zralosti přesněji než test Jiráskův a lze tedy konstatovat, že použitím obou testů se zvyšuje kvalita zhodnocení školní zralosti.

3.9. Shrnutí výsledků praktické části

Úkolem praktické části bylo vytipovat mateřské a základní školy a na nich vyhledat výběrový vzorek 100 dětí narozených od 01.09.1996 do 31.08.1997, u kterých bylo zřejmé na jakou ZŠ nastoupí v září 2003 do první třídy.

S těmito dětmi byly vypracovány standardizované testy, nejprve Jiráskův test školní zralosti a potom také Reverzní test. Po vyhodnocení těchto testů byly podle výsledků děti rozděleny do tří skupin. První skupina byly děti s nadprůměrnými výsledky v obou testech, ve druhé skupině děti s průměrnými nebo nadprůměrnými výsledky v jednom z testů a ve třetí skupině děti s podprůměrnými výsledky v jednom nebo obou testech.

V případě Jiráskova testu školní zralosti bylo zjištěno, že 96 dětí se pohybovalo v pásmu průměru a nadprůměru, 4 děti byly hodnoceny jako podprůměrné. Reverzní test prokázal u 98 dětí průměrnou nebo nadprůměrnou úroveň zralosti pro výuku čtení, pouze dvě děti byly hodnoceny jako případ, jež vyžaduje podrobnější prošetření.

Jako dílčí úkol byly sledovány výkony v Jiráskově testu školní zralosti v jednotlivých úkolech, kde se jevil jako nejsnadnější úkol obkreslení skupiny teček, naopak nejtěžší potom kresba mužské postavy.

V druhé části průzkumu, která byla provedena dotazníkovou metodou na základních školách, kam vybrané děti docházely, byla za pomoci vyučujících zjišťována školní úspěšnost v pololetí a na konci první a druhé třídy. Místo školních známek, které by mohly být zavádějící, byla stanovena škála hodnocení – nadprůměr, průměr a podprůměr.

Školní výsledky ve skupině číslo jedna – nadprůměrných dětí, byly všechny v pásmu nadprůměru nebo průměru, nevyskytl se zde žádný případ hodnocení podprůměr.

Školní výsledky ve skupině číslo dvě – průměrných dětí, dosáhly v devíti případech na konci druhé třídy zlepšení do pásma nadprůměru, u tří dětí došlo ke zhoršení do pásma podprůměru, ostatní výsledky byly určeny jako průměrné.

Školní výsledky ve skupině číslo tři – podprůměrných dětí, byly u dvou dětí v pásmu průměru, došlo tedy ke zlepšení, u dvou dětí zůstalo jejich hodnocení v pásmu podprůměru.

Celkové zhodnocení školních výsledků vypovídá o tom, že se úspěšnost během dvou let školní docházky ve významné míře příliš nemění. V průběhu celého průzkumu bylo pouze jedno z dětí označeno jako nezralé.

Při statistickém zpracování se ukázalo, že při hodnocení celkového počtu byl Jiráskův test školní zralosti o něco přesnější, ale pokud se uvažovaly výsledky testů u jednotlivých dětí, potom byl Reverzní test přesnější. Rozdíly v přesnosti byly v podstatě minimální. Statistické výsledky nemají tak vysokou vypovídací hodnotu vzhledem k velikosti vybraného vzorku, pro potřeby této práce byla však velikost vzorku postačující.

V praktické části bylo dosaženo stanoveného cíle, neboť došlo k vyhodnocení a porovnání mezi výsledky testů školní zralosti (Jiráskův test školní zralosti a Reverzní test) a výsledky školní úspěšnosti za pomoci dotazníků.

4. Závěr

Děti nastupující do první třídy základní školy by měly být na takovém stupni vývoje, aby bez větších problémů zvládly tento náročný předěl v jejich životě. Jde o to, aby byly dostatečně zralé a připravené pro stránce biologické, psychické, sociální a emoční.

V době před nástupem do první třídy procházejí řadou vyšetření, která by měla odhalit jejich případnou nezralost nebo nepřipravenost. Jedná se o pediatrické vyšetření v pěti letech, zápis do první třídy základní školy (měsíce leden – únor). Je nutné také neopomíjet pedagogickou diagnostiku pedagogů mateřských škol, jež jsou s dětmi v denním kontaktu a mohou snadno rozpoznat sporné případy. V případech, které se mohou jevit jako nejasné je nutné vyžádat si vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. O toto vyšetření mohou požádat jak rodiče dítěte, tak mateřská škola, kterou dítě navštěvuje. Výsledky tohoto vyšetření mají pouze doporučující charakter, ale jsou velmi přesné.

V bakalářské práci bylo použito dvou metod speciálně-pedagogické diagnostiky – Jiráskova testu školní zralosti a Reverzního testu. Výsledky od vybraného vzorku, který čítal 100 dětí, nastiňují, že tyto vybrané testové metody poměrně přesně vypovídají o školní zralosti a potažmo také o budoucí školní úspěšnosti dětí. Z vybraného vzorku mělo devadesát šest dětí y výsledky v testech školní zralosti v pásmu nadprůměru nebo průměru, tudíž zralé pro vstup do základní školy, zvládají školní docházku bez větších problémů. Pouze u tří z nich jsou školní výsledky v pásmu podprůměru, nejsou však nedostatečné. U skupiny dětí jejichž výsledky testů školní zralosti vykazují podprůměr, nutnost vyšetření nebo nezralost, můžeme konstatovat u dvou zlepšení školních výsledků do fáze průměru a dvě děti mají výsledky nedostatečné. Jedno z nich bylo označeno pedagogem za nezralé pro školní docházku a býval by pro něho byl vhodnější odklad povinné školní docházky.

Z toho vyplývá, že je nutné u nejasných případů vždy projít vyšetřením v pedagogicko-psychologické poradně a teprve potom zvažovat odklad, respektive vstup do první třídy základní školy.

Otázka daná k zamyšlení, která se objevila při zpracovávání výsledků. Zda normy stanovující minimální počty dětí ve třídě (spíše na menších školách) nejsou v některých případech důvodem, který umožní přijetí i případně nezralého dítěte jen proto, aby se dodržela uvedená norma a tím toto dítě dlouhodobě znevýhodnit ve výuce.

Výsledky dokazují dobrý systém diagnostiky, kterou prochází děti před přijetím do první třídy základní školy.

5. Navrhovaná doporučení

Navrhovaná doporučení mají pouze charakter nápadu k zamyšlení.

1. Jedním z dílčích cílů bakalářské práce bylo zjistit, zda testy školní zralosti odhalují děti nepřipravené a nezralé pro vstup do základní školy. Ukázalo se, že tyto testy poměrně přesně mohou takové děti označit. S takovými testy ale mohou pracovat pouze speciální pedagogové a psychologové. V budoucnu se uvažuje o nutnosti povinného vysokoškolského studia pro učitele mateřských škol, tento záměr je rozhodně perspektivní. Pokud by učitelé mateřských škol měli toto vzdělání a byli odborně zaškolení, mohli by uvedené testy provádět přímo v mateřských školách s dětmi, které dobře znají a pro děti ve známém prostředí. Při selhání v testu by mohli případně vyloučit momentální indispozici dítěte (nemoc, problémy v rodině). Děti s nejasným výsledkem by potom odesílali do PPP na podrobnější prošetření spolu s důkladným a informovaným doporučením. Toto doporučení vzniklo po zjištění, že se mnohde testy školní zralosti používají zcela laicky a nepřipraveně.
2. Kladným přínosem pro zlepšení školní zralosti dětí, hlavně po sociální stránce, bylo rozhodnutí „osvobození“ rodičů od placení tzv. školného a povinnost pro obce a města zajistit pro předškolní dítě místo v mateřské škole. Otázkou zůstává zda by nebylo vhodné pro tyto děti poslední ročník v mateřské škole určit jako povinný.
3. Dalším doporučením, které vyplynulo z bakalářské práce by mohla být větší spolupráce mezi MŠ a ZŠ. Hlavně v místech, kde jsou tato zařízení spojena v jeden právní subjekt nebo jsou ve společném místě. Informovaný názor učitelky mateřské školy, která s dítětem pracuje, by mohl mít přinejmenším doporučující charakter již při zápisu dítěte, kdy by vznikly pochybnosti.
4. Doba, kdy rodiče nechtěli odklad pro své dítě, považovali toto opatření za ponižující, je naštěstí překonaná. V současné době se vyskytuje spíše opačný fenomén, rodiče žádají odklad povinné školní docházky pro své dítě zcela zbytečně, jen aby mu zajistili jistou „výhodu“. Tento trend sice zmírnila povinnost vyšetření dítěte v PPP v případě že rodiče žádají odklad. Konečné rozhodnutí je přesto na rodičích.

6. Seznam použitých a prostudovaných zdrojů

1. DOSTÁL, A., OPRAVILOVÁ, E. *Úvod do předškolní pedagogiky*. 1.vyd. Praha: SPN, 1985.
2. EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. A KOL. *Speciální pedagogika pro učitele prvního stupně základní školy*. 1.vyd. Praha: SPN, 1988.
3. EDFELDT, W. A. *Reverzní test – pokyny pro administraci a vyhodnocování*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1973.
4. HADJ MOUSSOVÁ, Z. *Úvod do speciálního poradenství*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita Liberec, 2002. ISBN 80-7083-659-8
5. HENEK, T. *Hrou připravujeme na školu*. 4.vyd. Praha: SPN, 1988.
6. HOUSAROVÁ, B., MICHALOVÁ, Z. Jak na specifické poruchy učení I. *Informatorium 3-8*, 2002, roč. IX, č.7
7. HOUSAROVÁ, B., MICHALOVÁ, Z. Jak na specifické poruchy učení II. *Informatorium 3-8*, 2002, roč. IX, č.8
8. JIRÁSEK, J. *Orientační test školní zralosti*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1970.
9. KHÝR, M. 2006. *Informace pro MŠ a ZŠ o systému posuzování školní zralosti předškoláků*.
www.pppnj.adslink.cz/data/doc/Dopis_%20k_%20PSZ_%20pro%20MS_%20a_%20ZS.doc -
10. KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B., VALENTOVÁ, L. *Předškolní a primární pedagogika*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 226 s. ISBN 80-7178-585-7
11. KROPÁČKOVÁ, J. 2006. *Školní zralost a připravenost*.
<http://www.portal.cz/scripts/detail.asp?id=3311>
12. KUCHARSKÁ, A. Pedagogicko psychologická diagnostika II. *Informatorium 3-8*, 1999, roč. VI., č.5, s. 8, 9.
13. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 1.vyd. Praha: Portál, 1994.
14. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 1.vyd. Praha: Portál, 1996.
15. OPRAVILOVÁ, E. *Jaro v MŠ*. 1.vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-210-6
16. POKORNÁ, V. *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení*. 2.vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-151-7
17. PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 2.vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1
18. ROUSOVÁ, S. 2004. *Školní zralost dětí*.
<http://www.skolaonline.cz/scripts/detail.php?id=2407>

19. SINDELAROVA, B. *Předcházíme poruchám učení*. 1.vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-8528-270-4
20. ŠVANCARA, J. *Diagnostika psychického vývoje*. 1.vyd. Praha: 1971.
21. ŠINGALOVÁ, D. *Kapitoly z vývojové psychologie pro učitelství mateřských škol*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. 39-44 s. ISBN 80-7083-697-0
22. ŠVINGALOVÁ, D. *Metodické pokyny pro zpracování bakalářské práce*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-704-7
23. ŠVINGALOVÁ, D. *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice. Metodický materiál pro případovou práci*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-819-1
24. TRPIŠOVSKÁ, D., HEŘMANOVÁ, V. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta v Ústí nad Labem, 1990. ISBN 80-7044-017-1
25. VÁGNEROVÁ, M. *Komplexní problematika školního neprospěchu*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1995. ISBN 80-7083-174-X
26. VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte předškolního věku*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000. ISBN 80-7083-369-6
27. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 138 s. ISBN 80-7178-308-0

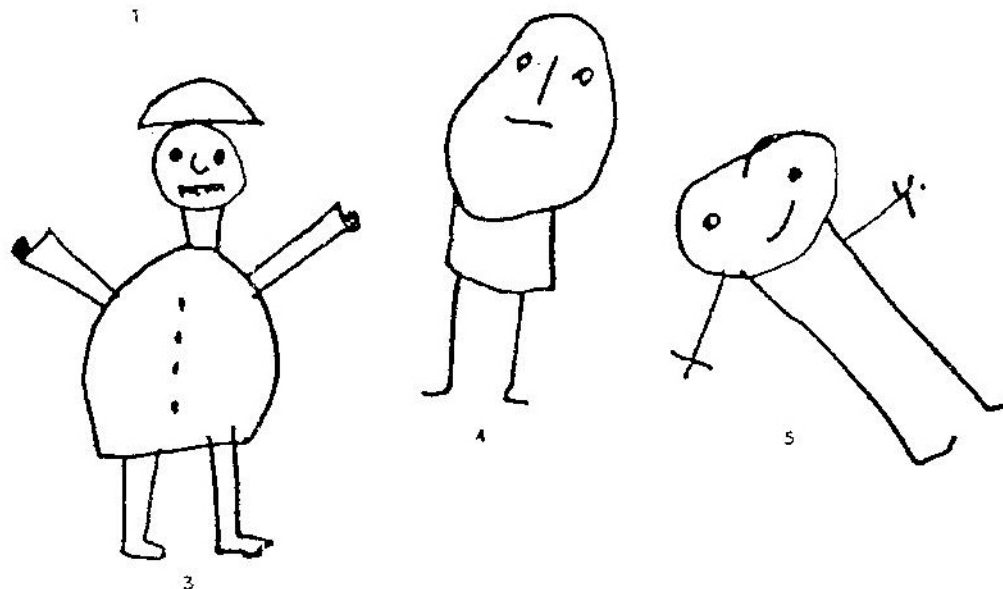
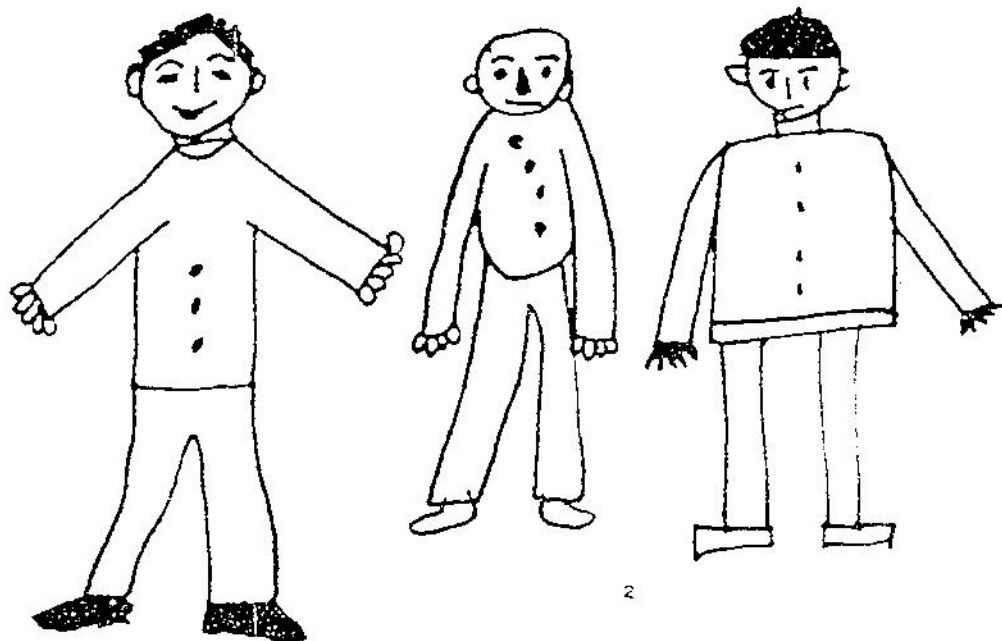
7. Seznam příloh

1. Obrázky, které znázorňují vzhled testu - hodnotící škála
2. Názorné příklady hodnocení Jiráskova testu školní zralosti
3. Názorné příklady hodnocení Reverzního testu
4. Dotazník pro vyučující
5. Tabulka statistických dat

Příloha č.1

Názorné příklady hodnocení Jiráskova testu školní zralosti

Názorné hodnocení subtestu č. 1:

Příloha č.1

Názorné hodnocení subtestu č. 2:

Vis hupce. 1 bod

Vis hupce. 2 body

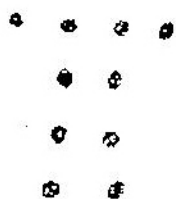
Vis hupce 3 body

Vis hupce. 4 body

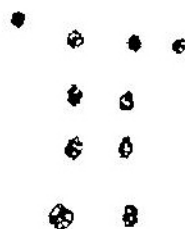
Vis hupce 5 bodů

Příloha č.1

Názorné hodnocení subtestu č. 3:

1 bod

2 body

3 body

4 body

5 bodů

Příloha č.2

Názorné ukázky Jiráskova testu školní zralosti

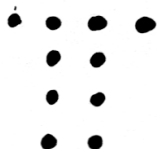
NADPRŮMĚR
5 BODŮ

23

Vis ku pe.

Vis ku pe. 1B

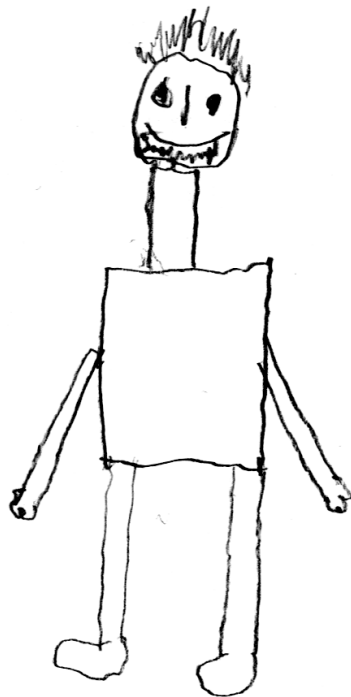

1B

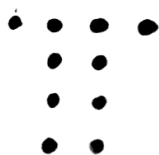
18^v

PRU^oMER
& BODU

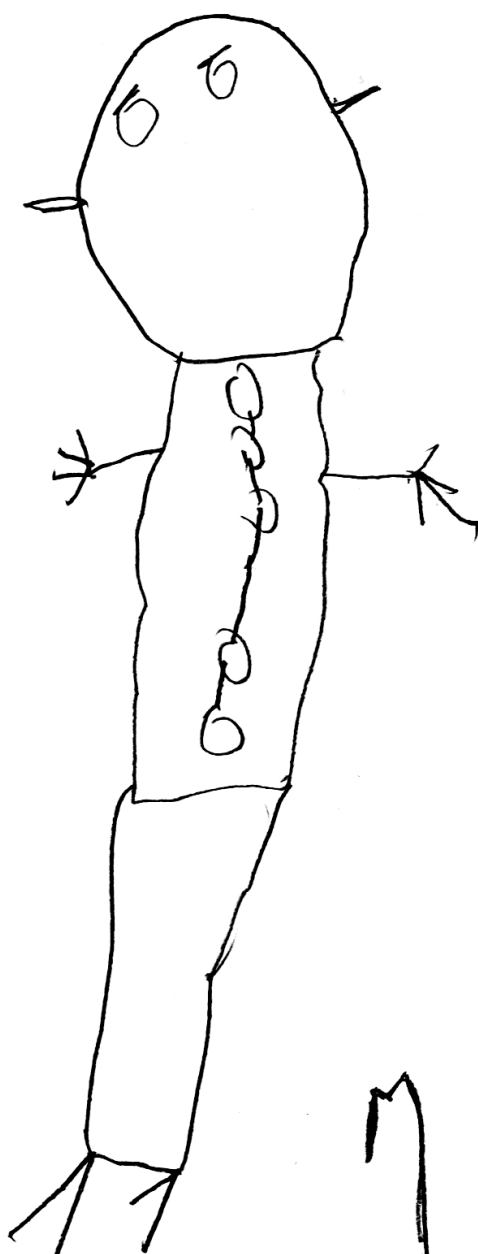
33

Vis hu pe.
 Vis hu pe 2B

33

PODPRUŠMER
13 BODU

4

Vis ku pe.

8320
X
over

53

43

Příloha č.3

Názorné příklady hodnocení Reverzního testu

Hodnocení podprůměrné

Příloha č. 3

Názorné příklady hodnocení Reverzního testu

1

Reverzní test
55 3000

99	△△	dd
11	□□	□□
— —	⌋⌋	zz
* *	d p	44
99	f f	11
▽▽	p p	— —
f f	44	✓✓

44	NΠ	d b
— —	Y Y	44
99	d p	— —
11	p b	NΠ
p p	LJ	h t
††	— —	99
z z	z z	77

Příloha č.3

Hodnocení podprůměrné

Příloha č. 3

Názorné příklady hodnocení Reverzního testu

3

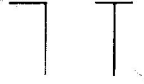

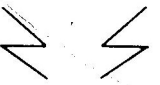
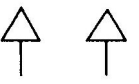

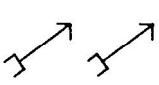
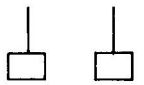
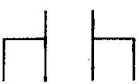
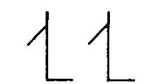

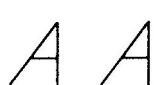

Příloha č.3

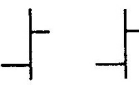
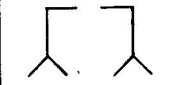
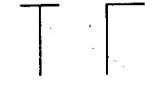
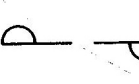

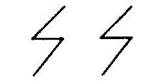
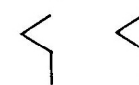
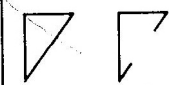

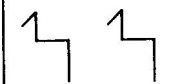

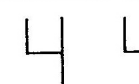
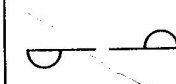
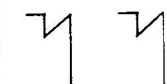
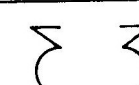

Hodnocení průměrné

q p	◊ ◊	d d	4 4	N Π	d b
f f	◻ ◻	◻ ◻	⌒ ⌒	Y Y	⌒ ⌒
⌒ ⌒	⌒ ⌒	z z	q q	d d	⌒ ⌒
* *	d p	⌒ ⌒	⌒ 1	p b	N N
q q	f f	⌒ ⌒	p p	L J	h h
▽ ▽	f f	⌒ ⌒	⌒ ⌒	⌒ ⌒	o o
f f	4 4	✓ ✓	z z	z z	z z

Příloha č.3

Hodnocení průměrné

Příloha č.3

Hodnocení nadprůměrné

q p	◊ ◊	d d
ř ř	▢ ▢	▢ ▢
— —	⌈ ⌈	⌋ ⌋
* *	d p	⌋ ⌋
q q	⌋ ⌋	⌋ ⌋
▽ ▽	⌋ ⌋	— —
⌋ ⌋	⌋ ⌋	⌋ ⌋

4 4	N ▢	d b
— —	Y Y	⌋ ⌋
q q	d d	— —
⌋ ⌋	p b	N N
p p	⌋ ⌋	h h
⌋ ⌋	— —	q q
⌋ ⌋	⌋ ⌋	⌋ ⌋

Příloha č.3

Hodnocení nadprůměrné

Dotazník zjišťující školní úspěšnost dětí

vyučující:

počet sledovaných dětí:

školní rok :

škola :

třída :

Jméno	Celková školní úspěšnost						Byl vhodný odklad z důvodu nezralosti ? Ano x ne
	1. Pololetí			2.pololetí			
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	
	N	P	Pp	N	P	Pp	

Vysvětlivky: N - nadprůměrná úspěšnost, P - průměrná úspěšnost, Pp - podprůměrná úspěšnost
zaškrtněte křížkem odpovídající hodnocení úspěšnosti.

zpracováno dne:

podpis:

Příloha č. 5, přehled statistických dat

dítě	Jiráskův test	Jiráskův test - 3 skupiny	Reverzivní test	Reverzivní test - 3 skupiny	konec 1. Roku	2	všechny testy se shodují	Jir - skola se shodují	Jir - skola se neshodují	Rev - skola se shodují	Rev - skola se neshodují	Jir - Rev se shodují
1	7	2	76	2	2		1	1	0	1	0	1
2	6	1	70	2	2		0	0	2	1	0	0
3	6	1	71	2	2		0	0	2	1	0	0
4	6	1	68	2	2		0	0	2	1	0	0
5	7	2	68	2	2		1	1	0	1	0	1
6	10	2	68	2	3		0	0	3	0	3	1
7	8	2	76	2	2		1	1	0	1	0	1
8	6	1	81	1	1		1	1	0	1	0	1
9	9	2	84	1	1		0	0	1	1	0	0
10	7	2	76	2	2		1	1	0	1	0	1
11	7	2	82	1	1		0	0	1	1	0	0
12	5	1	79	1	1		1	1	0	1	0	1
13	5	1	74	2	2		0	0	2	1	0	0
14	9	2	74	2	2		1	1	0	1	0	1
15	6	1	81	1	1		1	1	0	1	0	1
16	6	1	81	1	1		1	1	0	1	0	1
17	9	2	67	2	2		1	1	0	1	0	1
18	8	2	72	2	2		1	1	0	1	0	1
19	8	2	76	2	2		1	1	0	1	0	1
20	9	2	68	2	2		1	1	0	1	0	1
21	9	2	76	2	2		1	1	0	1	0	1
22	14	3	60	2	2		0	0	2	1	0	0
23	11	2	63	2	3		0	0	3	0	3	1
24	6	1	80	1	1		1	1	0	1	0	1
25	7	2	82	1	1		0	0	1	1	0	0
26	6	1	66	2	2		0	0	2	1	0	0
27	9	2	80	1	1		0	0	1	1	0	0
28	6	1	81	1	1		1	1	0	1	0	1
29	9	2	64	2	2		1	1	0	1	0	1
30	6	1	76	2	2		0	0	2	1	0	0
31	13	3	64	2	2		0	0	2	1	0	0
32	7	2	75	2	2		1	1	0	1	0	1
33	15	3	20	3	3		1	1	0	1	0	1
34	5	1	83	1	1		1	1	0	1	0	1
35	8	2	75	2	2		1	1	0	1	0	1
36	14	3	56	3	3		1	1	0	1	0	1

Příloha č. 5, přehled statistických dat

37	5	1	76	2	2	0	0	2	1	0	0
38	9	2	73	2	2	1	1	0	1	0	1
39	7	2	76	2	2	1	1	0	1	0	1
40	7	2	75	2	2	1	1	0	1	0	1
41	8	2	65	2	2	1	1	0	1	0	1
42	5	1	83	1	1	1	1	0	1	0	1
43	7	2	82	1	2	0	1	0	0	2	0
44	7	2	75	2	2	1	1	0	1	0	1
45	7	2	72	2	2	1	1	0	1	0	1
46	9	2	76	2	2	1	1	0	1	0	1
47	8	2	77	1	2	0	1	0	0	2	0
48	7	2	76	2	2	1	1	0	1	0	1
49	7	2	76	2	2	1	1	0	1	0	1
50	7	2	76	2	2	1	1	0	1	0	1
51	8	2	73	2	2	1	1	0	1	0	1
52	9	2	75	2	2	1	1	0	1	0	1
53	6	1	82	1	1	1	1	0	1	0	1
54	5	1	80	1	1	1	1	0	1	0	1
55	7	2	72	2	2	1	1	0	1	0	1
56	7	2	67	2	2	1	1	0	1	0	1
57	8	2	79	1	2	0	1	0	0	2	0
58	9	2	60	2	2	1	1	0	1	0	1
59	7	2	81	1	1	0	0	1	1	0	0
60	7	2	75	2	2	1	1	0	1	0	1
61	7	2	72	2	2	1	1	0	1	0	1
62	9	2	76	2	2	1	1	0	1	0	1
63	7	2	80	1	1	0	0	1	1	0	0
64	9	2	62	2	2	1	1	0	1	0	1
65	8	2	83	1	1	0	0	1	1	0	0
66	6	1	84	1	1	1	1	0	1	0	1
67	9	2	71	2	2	1	1	0	1	0	1
68	9	2	63	2	2	1	1	0	1	0	1
69	6	1	81	1	1	1	1	0	1	0	1
70	7	2	76	2	2	1	1	0	1	0	1
71	9	2	61	2	2	1	1	0	1	0	1
72	6	1	82	1	1	1	1	0	1	0	1
73	7	2	66	2	2	1	1	0	1	0	1
74	5	1	84	1	1	1	1	0	1	0	1

Příloha č. 5, přehled statistických dat

[illegible]